

16. Bilinmeyen Eski Bir Türk Atasözleri Derlemesi¹

Murat PARLAKPINAR²

APA: Parlakpınar, M. (2024). Bilinmeyen Eski Bir Türk Atasözleri Derlemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 280-316. DOI: 10.29000/rumelide.1454381.

Öz

Atasözleri kim tarafından ne zaman ve nerede söylendiği bilinmeyen, uzun bir zaman süzgecinden geçerek milletin ortak ürünü olmuş, kısa ve özlü bir anlatıma sahip kalıplaşmış ifadelerdir. Atasözlerinin bir dilin söz varlığı içinde önemli bir yeri vardır. Günlük yaşamın akışı içinde insanlara öğüt vermek yanında sözün gücünü ve değerini arttırmak, ortaya atılan düşünce ya da görüşleri desteklemek amacıyla atasözlerinden sıklıkla yararlanılır. Atasözleri sözlü kültür ürünleri olmakla birlikte zaman içerisinde yazıya aktarılmıştır. Eldeki kaynaklara göre Türkiye Türkçesi atasözleri 15. yüzyıldan itibaren çeşitli derlemeler aracılığıyla kayıt altına alınmıştır. Atasözlerimizin derlenip kayıt altına alındığı bu eserlerden birçoğu tespit edilip tanıtılmıştır. Bununla birlikte herhangi bir çalışmaya konu olmamış, bugüne kadar bilinmeyen atasözü derlemelerine de rastlanmaktadır. Bu makalede de yazarı bilinmeyen ve 16. yüzyılda kaleme alındığını tahmin ettiğimiz “Durûb-ı Emsâl” başlıklı derlemedeki atasözleri ele alınmış, eserin bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman Koleksiyonu 00432 numara ile kayıtlıdır. Atasözleri 6-15 numaralı sayfalar arasında yer almaktadır. Eserde atasözleri yanında deyim, alkış, kargış, kelamkibar tarzındaki kalıp sözler de kaydedilmiştir. Eser üzerine bugüne kadar yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çok sayıda atasözünü ihtiva eden eserin tanıtılması, atasözü çalışmalarını açısından önem arz etmektedir. Çalışmada atasözleri verilirken derlemedeki sıralamaya bağlı kalınmış, atasözlerinin günümüzdeki karşılıkları güncel atasözü kaynakları taranarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca derlemede yer alan atasözleri, eski atasözü kaynaklarımızdan *Kitâb-ı Atalar (Sözi)* ve Güvâhî'nin *Pend-nâme* adlı eserinde taranmış, bu eserlerde geçtiği belirlenen atasözleri dipnotlarda verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, Türk atasözleri, derleme, Durûb-ı Emsâl.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makalede üzerinde çalışma yapılan yazma eserin Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı tarafından verilen dijital görsellerinden yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %22

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 15.02.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1454381

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili ABD / Dr., Bitlis Eren University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Department of New Turkish Language (Bitlis, Türkiye), muratparlakpınar@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-6711-0480, **ROR ID:** https://ror.org/00mm4ys28, **ISNI:** 0000 0004 0399 2965, **Crossref Funder ID:** 501100006369

A Compilation of Unknown Old Turkish Proverbs³

Abstract

Proverbs are established expressions that have become a common product of a nation by enduring the test of time, characterized by their concise and succinct narration, with unknown origins regarding who said them, when, or where. Proverbs have an important place in the vocabulary of a language. In addition to giving advice to people in the flow of daily life, proverbs are often used to increase the power and value of the word and to support the thoughts or opinions put forward. Although proverbs are products of oral culture, they have been transcribed over time. According to the available sources, Turkish proverbs have been recorded through various compilations since the 15th century. Many of these works in which our proverbs were compiled and recorded have been identified and introduced. Nevertheless, there exist proverb compilations that have yet to be subject to any scholarly inquiry and remain obscure to this day. This article examines the proverbs in the compilation titled "Durûb-ı Emsâl" a work of anonymous authorship, presumed to have been written in the 16th century. Accordingly, this article aims to introduce this collection to the academic community for the first time. The work is registered in the Tercüman Collection of Süleymaniye Library under the call number 00432. The proverbs are located between pages 6-15. In addition to the proverbs, idioms, prayers, curses, and pearls of wisdom are also recorded in the work. No study on the compilation has been found so far. The introduction of the work, which contains a large number of proverbs, is important in terms of proverb studies. While presenting the proverbs in the work, fidelity to the original order within the compilation has been maintained, and the contemporary equivalents of the proverbs were tried to be determined by scanning the modern proverbial resources. In addition, the proverbs in the compilation were scanned in *Kitâb-ı Atalar (Sözi)* and Güvâhî's *Pend-nâme*, which are among our old proverb sources, and the proverbs found in these works are annotated in the footnotes.

Keywords: Proverbs, Turkish proverbs, compilation, Durûb-ı Emsâl.

Giriş

Atasözleri kim tarafından, ne zaman ve nerede söylendiği bilinmeyen uzun bir zaman süzgecinden geçerek milletin ortak ürünü olmuş kısa ve özlü bir anlatıma sahip kalıplaşmış ifadelerdir. Günlük yaşamın akışı içinde insanlara öğüt vermek yanında sözün gücünü ve değerini arttırmak, ortaya atılan düşünce ya da görüşleri desteklemek amacıyla atasözlerinden sıklıkla yararlanılır. Öğüt verici, yol gösterici, uyarıcı, yargı koyucu olma gibi nitelikleriyle atasözleri, özelde bireye genelde ise topluma rehberlik eder. Atasözlerinde ifade edilen duygu, düşünce ve nasihatler insanoğlunun binlerce yıllık

³ **Statement:** In this article, the digital images of the manuscript studied were utilized by the Presidency of the Manuscript Society of Turkey.

It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – Turnitin /Ithenticatge, Rate: 22

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 15.02.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1454381

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

yaşam serüveninden edindiği deneyim ve gözlemlerin ürünüdür. Dolayısıyla, atasözleri sadece bir söz varlığı unsuru olmayıp toplumların sosyal ve kültürel özellikleri, duygu ve düşünce dünyaları ile yaşam şekilleri hakkında da zengin bilgiler içerir.

Atasözlerinin ortaya çıkışı insanlık tarihinin başladığı çağlara kadar uzanır. Cem Dilçin (2000: XV), atasözlerinin cemiyetle beraber doğmuş, onunla oba, boy ve oymak olarak asırlarca göçebe yaşamış ve nihayet gelişip özleşerek ulus haline yükselmiş, medenileşmiş töreler olduklarını belirtir. Ona göre; bir kavmin ulus haline yükselişinin eskiliğini, ilk çağlardaki kültür ve medeniyet seviyesini, hâsılı her bakımdan bütün benliğini tam manasıyla aksettirebilen başlıca aynalardan biri şüphesiz ki atasözleridir. Aksoy (2018: 28), bir atasözünün ilk taslağının tek kişi tarafından ortaya konulduğunu, zamanla bu ilk taslağın bazen eklemeler bazen çıkarmalar bazen de değiştirmeler sonucunda halkın benimsediği bir biçim aldığı ve bir kişinin malı olmaktan çıkarak toplumun ortak malı hâline geldiğini vurgular. Özkul Çobanoğlu da aynı konuya güzel bir benzetmeyle şöyle değinmektedir: “Sözlü kültür ortamından bir yerde bir bey tarafından ifade edilen bir atasözü zaman içinde kişiden kişiye kuşaktan kuşağa yayılırken âdeta bir nehre düşmüş bir taş parçasının diğer taşlara sürtüne sürtüne bütün çıkıntı ve çapaklarını kaybederek pürüzsüz bir çakıl taşına dönüşmesi gibi yaratılmış olan atasözü de sözlü yayılma yoluyla hayatiyetini devam ettirirken onu ilk yaratanın söylediği şekilden ses, kelime, vurgu başta olmak üzere değişim ve dönüşümlere uğrayarak yoluna devam eder ve geniş kitlelerin beğenisini kazanıp üzerinde neredeyse değişiklik yapılamaz en mükemmel formuna veya neredeyse sabitleşen kalıbına sahip olur” (Çobanoğlu, 2013: XIII).

Dilin söz varlığı içinde önemli yeri bulunan atasözleri, kültürel kodların edinimi ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir işlev üstlenirler (Teberoğlu, 2022: 109). Toplumun düşünce ve inanç dünyasını, ahlak anlayışını, sosyal ve kültürel özelliklerini, yaşam felsefesini yansıtmaları bakımından atasözleri önemli temalar içerir ve ele aldıkları konular bakımından çeşitlilik gösterir. Atasözleri kısa ve özlü bir anlatıma sahip kalıplaşmış dil öğeleridir. “Atasözlerinde kısalık, düşünceyi en az kelime ile en olgun ölçüler içinde vermek şaşmaz bir kuraldır. Bu bakımdan atasözlerinde gereksiz bir kelimeye bile rastlanmaz. Kelimelerin seçiminde ve cümledeki yerlerini bulmalarında büyük bir halk kitlesinin yüzyıllarca süren zevki ve sağduyusu söz sahibidir. Bundan dolayı bir kelime çıkarılıp yerine -eş anlamlısı olsa bile- başka bir kelime koyulamaz” (Oy, 1972: 81-82).

Atasözlerinin genelinde ölçülü ve kafiyeli bir anlatım görülür. Aliterasyon, asonans ve kafiyeli sözler dolayısıyla atasözleri yarı manzum veya manzum özellikler taşır. Bu durum atasözlerinde ahenkli bir anlatımın ortaya çıkmasını sağlamış, onların hafızada saklanmalarını kolaylaştıran bir unsur olmuştur. Bununla birlikte “atasözlerinin günlük konuşmada çokça kullanılmaları, sözlü olarak da günümüze kadar gelebilmelerini ve unutulmamalarını sağlamıştır” (Kızıltaş, 2019: 325). Atasözlerinde genellikle geniş zaman kipi kullanılmakla birlikte doğrudan öğüt veren atasözlerinde emir kipi kullanıldığı görülür. Bununla birlikte öyküleme ve rivayet biçiminde söylenen atasözlerinde belirsiz geçmiş zaman kipi kullanılır. Belirli geçmiş zaman ve şimdiki zaman kiplerinin kullanıldığı atasözü sayısı ise oldukça azdır (Hengirmen, 2017: 27).

Toplum tarafından benimsenip sözlü kültürde nesilden nesile aktarılan atasözleri, çeşitli zamanlarda yazıya aktarılarak kayıt altına alınmıştır. Türk atasözlerinin yazılı ilk örnekleri Orhun yazıtlarında olmakla birlikte, 900-950 yıllarına tarihlenen Köktürk yazısıyla kâğıda yazılmış metin parçaları arasındaki dört parçadan oluşan atasözü listesi, Türk atasözlerinin ilk derlemesi olarak nitelendirilmektedir (Akalin, 2022: 14). Ayrıca Uygur harfli metinler arasında yer alan ve Tufan Yazmaları T II Y 19’da (U. 560) kayıtlı mecmuanın çeşitli sayfalarında atasözü derlemesi niteliğinde on

üç atasözünü ihtiva eden bir metnin de bulunması (Akalin, 2022: 16), Türklerde atasözleri derlemeciliğinin çok eski tarihlere dayandığını gösteren önemli bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Doğrudan doğruya atasözleri derlemesi olmasa da içerdiği çok sayıdaki atasözleri ile *Dîvânu Lugâti't Türk*'ün atasözleri yazıcılığı açısından ayrı bir önemi vardır ve bu eserin sahibi Kaşgarlı Mahmud, adı bilinen ilk atasözleri derleyicimiz olarak kabul edilmektedir (Akalin, 2022: 19). Türk atasözlerinin derlenip kayıt altına alınması sonraki yüzyıllarda Anadolu coğrafyasında da devam etmiş, bu bağlamda önemli eserler ortaya konulmuştur. Eldeki kaynaklar çerçevesinde Türkiye Türkçesi atasözlerinin 15. yüzyıldan itibaren irili ufaklı derlemelerle kayıt altına alındığı görülmektedir (Durmuş, 2020: 9). Hem dilbilim hem de kültür araştırmaları açısından büyük öneme sahip olan bu eserler, çeşitli araştırmalara konu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Bu makalede de yazarı bilinmeyen ve 16. yüzyılda kaleme alındığını tahmin ettiğimiz "Durûb-ı Emsâl" adlı derlemedeki atasözleri ele alınmış, eserin bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır.

1. Eser Hakkında

Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman Koleksiyonu 00432 numara ile kayıtlıdır. Atasözleri, "Durûb-ı Emsâl" başlığı altında sıralanmış olup 6-15 numaralı sayfalar arasında yer almaktadır. Sayfalarda satır sayısı değişebilmektedir. 5 numaralı sayfada Nihâlî mahlaslı bir şaire ait bazı kıta ve müfredler ile son sayfada Yetimî (ö.1553)'nin Necatî Bey'in bir gazeline yazmış olduğu bir tahmis bulunmaktadır. Atasözleri harekesiz nesih hatla yazılmış olup, elifba sırası gözetilmeden karışık olarak verilmiştir. Eser, *Evliyâ ve enbiyâ niderse kendüye (1)* sözüyle başlamakta, *Eger dilden gelen elden geleydi gedâlar kalmayup sultân olaydı* (446) sözüyle sona ermektedir.

Söz konusu derlemenin kim tarafından yapıldığı bilinmemekle birlikte ne zaman yapıldığı da belli değildir. Yazmada herhangi bir tarih yer almamaktadır, ancak 16 numaralı sayfada yer alan 16. yüzyıl şairlerinden Yetimî'ye ait tahmisten derlemenin 16. yüzyılda kaleme alındığı çıkarımı yapılabilir.

2. Metin ve İnceleme

Çalışmada atasözleri verilirken derlemedeki sıralamaya bağlı kalınmıştır. Çalışmada silik olduğu için okunamayan kelimeler üç nokta (...) ile gösterilmiş, okunmasında tereddüt yaşanan kelimelerden sonra soru işareti (?) konulmuştur. Bununla birlikte bazı atasözlerinde geçen müstehcen sözcüklerin kelime kök ya da gövde ünlüleri yazılmamış, bunların yerine yıldız (*) işareti kullanılmıştır. Atasözlerinin Türkiye Türkçesindeki şekilleri için Nurettin Albayrak'ın *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*; Ö. A. Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*; Belgin Tezcan Aksu, Şükrü Halûk Akalin ve Recep Toparlı'nın *Türk Atasözleri Sözlüğü*; E. Kemal Eyüboğlu'nun *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*; Aydın Oy'un *Tarih Boyunca Türk Atasözleri* ve İ. Hilmi Soykut'un *Türk Atalar Sözü Hazinesi* adlı eserleri başta olmak üzere çeşitli temel atasözleri kaynaklarından yararlanılmıştır. Taramalar sonucunda Türkiye Türkçesinde karşılığı tespit edilemeyen atasözleri için "Tespit edilemedi" kaydı düşülmüştür. Ayrıca derlemede yer alan atasözleri, eski atasözleri kaynaklarımızdan *Kitâb-ı Atalar (Sözi)* ve Güvâhî'nin *Pend-nâme* adlı eserinde taranmış, bu eserlerde geçtiği belirlenen atasözleri dipnotlarda verilmiştir.

1. **Evliyâ ve enbiyâ niderse kendüye. [6]** Kişi ne ederse (yaparsa) kendine eder (yapar) (Albayrak, 2009: 646).

2. Hayır şan işüne, hayır gele başuna.⁴ [6] Hayır dile eşine (komşuna), hayır gele başına (Aksoy, 2018: 304). Hayır dile (iste) eşine (komşuna), hayır gele (gelsin) başına (Albayrak, 2009: 508).

3. Hayır işi tehir eyleme; şerri uzat, hayır dönsün.⁵ [6] Şer işi uzat hayra dönsün, hayır işi uzatma şerre dönmesin (Aksoy, 2018: 437). Hayır işi uzat şerre dönsün, şer işi, uzat hayra dönsün / Hayır işi uzatma, şerre döner; şer işi uzat ki hayra dönsün (Albayrak, 2009: 508-509).

4. Daviciñ kağı olıcak yarıcuñ Allâh olsun.⁶ [6] Davacın kadı olursa yardımcın Allah olsun (Davacısı kadı olanın Allah yardımcısı olsun (Aksoy, 2018: 229). Davacı kadı ise (kadı olursa) yardımcın Allah olsun / Davacısı kadı olanın yardımcısı Allah olsun (Albayrak, 2009: 326).

5. Borçlu ölmez, beñzi şararur.⁷ [6] Borçlu ölmez benzi sararır (Aksoy, 2018: 202; Albayrak, 2009: 270). Aç ölmez gözü kararır, borçlu ölmez benzi sararır (Eyüboğlu, 1973: 3).

6. Borç eyü güne kalmaz.⁸ [6] Borç iyi güne kalmaz (Aksoy, 2018: 202; Albayrak, 2009: 270; Eyüboğlu, 1973: 47).

7. Borcuñ dermanı virüp kırtulmakdur.⁹ [6] Borcun ilâcı verip kurtulmak (Eyüboğlu, 1973: 47).

8. Lokma karın toyurmaz, şefkat atrurur.¹⁰ [6] Lokma karın doyurmaz şefkat artırır (Aksoy, 2018: 384). Lokma karın doyurmaz muhabbet (şefkat) artırır (Albayrak, 2009: 693).

9. Açuk ağız aç kalmaz.¹¹ [6] Açık ağız aç kalmaz (Aksoy, 2018: 111). Açık ağız (boğaz) aç kalmaz (Albayrak, 2009: 94).

10. Er lokması er kursorağında kalmaz.¹² [6] Er lokması (ekmeği) er kursağında kalmaz (Aksoy, 2018: 270). Er ekmeği er kursağında kalmaz / Er lokması er kursağında kalmaz (Albayrak, 2009: 418, 420).

11. Kış gökde kışlamaz.¹³ [6] Kış gökte kışlanmaz (Tülbentçi, 1977: 364).

12. Kar anuñcun yağar ki ya el üşür ya ayak.¹⁴ [6] Kar onun için yağar ki ayak üşüde (Albayrak, 2009: 594).

⁴ Hayır san eşüne hayr gele başuna. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 116). Sanagör her işünde hayr eşüne / Senün de hayr gele tâ başuna -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 203).

⁵ Şer işi uzad hayra dönsün hayr işi uzadma şerre dönmesün. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 137). Döner şerre sakın uzatma hayrı / Uzat şerri ki hayra döne seyri -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 121).

⁶ Da'vicün dâniş-mend oldı yarıcun Allâh olsun. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 103). Ki davâcısı dânişmend olanun / Meger yarıcısı Hak ola anun -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 168).

⁷ Yime gam çün işin ilerü varur / Ki ölmez borçlu vü benzi sararur -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 99).

⁸ Borç eyü güne kalmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 100). Hem olsa borcun üstünden ıra gör / Ki kalmaz borç eyü güne vire gör -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 230).

⁹ Borcun emin bilürem verüp kırtulmakdur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 100).

¹⁰ Lokma şefkat artırur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 130). Ne var yinüp içilmedük fikir kıl / Ve likin lokma şefkat artırur bil -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 243).

¹¹ Açuk boğaz aç kalmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 87). Ne denlü olur ise zâr u muhtâc / Dahı kalmış degül açuk boğaz aç -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 245).

¹² Er etmeği er kursağında kalmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 109). Erün er kursağında lokması hiç / Dahı kalmış degül ir ü eger giç -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 244).

¹³ Erzağın görmeyen ahmakdur irken / Kış gök üzre kışlamaz bilürken -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 159).

¹⁴ Kar anuñcun yağar ki ayak üşüde. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 121). Felek cevrine tutma gönünü tar / Yağar lâ-büd ayağ üşütmege kar -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 247).

- 13. Kaçan yağmur yağsa kış ol gündür. [6]** Yağmur yağsa kış olur (Eren, 2017: 138). Yağmur yağsa kış değil mi? Kişi hâlini bilse hoş değil mi? (Aksoy, 2018: 464; Albayrak, 2009: 866).
- 14. Yalıncağa yaz gelmez. [6]** Tespit edilemedi.
- 15. Kul kulluğın anda bilür ki kendü didüğü olmaya.¹⁵ [6]** Kulun dediği olmaz, Allah'ın dediği olur (Albayrak, 2009: 676).
- 16. Yolcuya yoldaş eksük olmaz. [6]** Tespit edilemedi.
- 17. Cümlesinüñ cürmi birdür, sevme illa hübını. [6]** Tespit edilemedi.
- 18. Aqçeñ bile gözün bile. [6]** Tespit edilemedi.
- 19. Aqçeyi eyüye viren aldanmaz.¹⁶ [6]** Tespit edilemedi.
- 20. Gönül kimi severse güzel odur.¹⁷ [6]** Gönül kimi severse güzel odur (Aksoy, 2018: 291; Aksu, Akalın ve Toparlı, 2022: 262). Gönül kimi severse güzel (sultan) odur (Albayrak, 2009: 478).
- 21. Oduncunuñ yanından baltaşası eksük olmaz. [6]** Tespit edilemedi.
- 22. Kolañā bedir dirler. [6]** Tespit edilemedi.
- 23. Yalancınıñ evi oda yanmış, kimse inanmamış. [6]** Yalancının evi yanmış kimse inanmamış (Aksoy, 2018: 465; Aksu vd., 2022: 484; Albayrak, 2009: 869).
- 24. Yalanuñ dibi yaqındur.¹⁸ [6]** Yalanın ayakları kısadır / Yalanın dibi (altı) deliktir (Albayrak, 2009: 869).
- 25. Bilmeyene öğüt yük.¹⁹ [6]** Bilmeyene bulut yük / Bilmeze bulut yük (Albayrak, 2009: 247).
- 26. Konuk umduğın yimez.²⁰ [6]** Konuk, umduğunu yemez, kısmetini yer (Albarak, 2009: 656). Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer (Aksoy, 2018: 392; Aksu vd. 2022: 392; Albayrak, 2009: 709).
- 27. Konuğın umduğı ev issiye üç gün uzak olur. [6]** Tespit edilemedi.
- 28. Gördün yimek ne hâcet gel dimek. [6]** Gördün yemek daha ne demek (Albayrak, 2009: 481; Eyüpoğlu, 1973: 108).
- 29. Bir söylemek iki yemekden alqor. [6]** Bir söylemek iki çiğnemekten alqor (Albayrak, 2009: 262).

¹⁵ Hakundur emr olur ol didüğü / Muvâfık düşmez ana kul didüğü -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 202).

¹⁶ Eyüye sayagör akçanı ulu / Hazer eyle seni görmeye yatlu -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 121).

¹⁷ Ki pend olmaz veli her gâh makûl / Ki gönül kimi sevse görklüdür ol -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 184).

¹⁸ Ki olur yalanun gibi yakıncak / Nice yakın ki görünür bakıncak -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 217).

¹⁹ Bilmeye<n>e bulut yükdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 96). Dirilme bilmediğün işde çâbük / Sor utanma ki bilmeze bulut yük -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 1219).

²⁰ Konuk umduğın yimez bitüdüğün yer. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 127). Hemîşe olanı hoş gör mukadder / Konuk umduğunu yimez bürâder -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 138).

30. Dek tırmağ t̄ate giçer. [6] Tespit edilemedi.

31. Dek tırmağ uñ devece aşşısı var.²¹ [6] Dek duranın devece assısı var (Aksu vd. 2022: 206; Albayrak, 2009: 330).

32. Dek tırmağ devlete ziyāndur. [6] Tespit edilemedi.

33. Çatal ağaç yire girmez.²² [6] Çatal kazık yere batmaz (geçmez, batmaz) (Aksoy, 2018: 217). Çatal kazık yere batmaz (veya geçmez veya çakılmaz) (Aksu vd. 2022: 193). Çatal kazık yere batmaz (çakılmaz) (Albayrak, 2009: 298).

34. İki karpuz bir koltuğa sığmaz.²³ [6] İki karpuz bir koltuğa sığmaz (Aksoy, 2018: 322; Aksu vd. 2022: 306; Albayrak, 2009: 546).

35. Erde hüner bir olur.²⁴ [6] Ere bir hüner yeter (Albayrak, 2009: 421). Bir kişiye iki hüner çok mudur? (Eyüpoğlu, 1973: 44).

36. Toğrı gelen konuk Tañrı kazasından artuğdur.²⁵ [6] Doğru (habersiz) gelen konuk Tanrı kazasından beterdür (Albayrak, 2009: 359; Eyüpoğlu, 1973: 74).

37. Kaza görünüp gelmez.²⁶ [6] Kaza geliyorum demez (Aksoy, 2018: 352). Kaza geliyorum (veya dur geldim) demez / Kaza görünüp (veya görünerek) gelmez, (ihtiyar (veya karı) bükülüp ölmez (Aksu vd. 2022: 352). Kaza bağıra bağıra (çağıra çağıra) gelmez / Kaza dur ben geliyorum, demez (Albayrak, 2009: 613).

38. Görünürden görünmezi çok.²⁷ [6] Görünürden görünmez çoktur (Albayrak, 2009: 482).

39. Çokluk b*kluk. [6] Nerde çokluk orda bokluk (Aksoy, 2018: 396). Nerede çokluk orada b..luk (Albayrak, 2009: 724; Eyüpoğlu, 1973: 189).

40. Kızlıkda b*kın yiyen ucuzlukda utanur.²⁸ [6] Kıtıkta b.. yiyen bollukta utanmış (Albayrak, 2009: 636; Eyüpoğlu, 1973: 160).

41. Göz görür, yüz utanur. [6] Göz görmez (görmezse) yüz utanmaz (Albayrak, 2009: 483).

42. Yüzsüzden yüzün şuyın satun al.²⁹ [7] Yüzsüzden yüzünü satın al (Albayrak, 2009: 908). Edebi edepsizden öğren (Aksoy, 2018: 257; Aksu vd. 2022: 228; Eyüpoğlu, 1973: 82).

²¹ Dek duranın devece assısı vardır. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 103). Urulması mukarrerdür uranın / Devece asısı var dek turanın -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 206).

²² Gerek her gâh anı başına kakmak / Kazuk girmez yire olmasa tokmak -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 170).

²³ İki karpuz <bir> koltuğa sığmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)-. (Böler, 2018: 118). Bitir bir işi gayra sonra tut yüz / Ki bir koltukda sığmaz iki karpuz -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 120).

²⁴ Bir kişide iki hüner çok mudur? -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 98).

²⁵ Toğrı gelen konuk Tanrı kazasından beterdür. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 140).

²⁶ Kazâ görünigelmez karı bükülüp ölmez. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 123).

²⁷ Görinenden görünmez çok. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 114). Kişi yokluğile dâyim yirinmez / Ki olur çok görünürden görünmez -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 246).

²⁸ Kızlıkda b.k yeyen ucuzlukda utanmış. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 124).

²⁹ Müdâm it yatlu konşıya velî âl / Yüzün suyumu yüzsüzden satun al -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 160).

43. Yüzsüzden Tañrı bizâr.³⁰ [7] Tespit edilemedi.

44. Yüz virdük bāliye; çıkdı, ş*çdı halıya. [7] Yüz verdik Ali'ye (deliye) geldi sıçtı halıya (Aksoy, 2018: 481). Yüz verdi deliye (veya Ali'ye), geldi (veya çemrendi) sıçtı halıya / Yüz verdik Ali'ye çıktı oturdu halıya (Aksu vd. 2022: 502). Yüz verdik Ali'ye geldi çıktı halıya / Yüz verdik deliye geldi s..tı halıya (Albayrak, 2009: 907).

45. Kör bāzāra varmasun, bāzār körsüz olmasun. [7] Kör pazara varmasın, pazar körsüz kalmasın (Aksoy, 2018: 374; Aksu vd. 2022: 274; Soykut, 1974: 200). Kör pazara varmaya (varmasın), pazar körsüz kalmaya (kalmasın) (Albayrak, 2009: 667).

46. Çürük baklanuñ kör alıcısı olur.³¹ [7] Çürük (bitli, kurtlu) baklanın kör alıcısı olur (Aksoy, 2018: 225). Çürük baklanın da kör alıcısı olur (Aksu vd. 2022: 200; Albayrak, 2009: 317).

47. Dostla yi iç, şatu bāzār eyleme.³² [7] Dost (akraba) ile ye, iç alışveriş etme (Aksoy, 2018: 247; Aksu vd. 2022: 220; Albayrak, 2009: 366).

48. Dostla bāzār dostluğı bozar. [7] Utanma pazar, dostluğı (veya mideyi) bozar (Aksu vd. 2022: 468). Utandık pazar, dostluğı bozar / Utanma pazar, dostluğı (mideyi) bozar (Aksoy, 2018: 454; Albayrak, 2009: 847).

49. Vir yüzi kes sözi. [7] Tespit edilemedi.

50. Eyü şandugına yurt gösterme. [7] Tespit edilemedi.

51. Eylük itdügüñ kişiden şakın. [7] İyilik ettiğın kişiden sakın (Eyüboğlu, 1973: 144).

52. Şakınan göze çöp düşer.³³ [7] Sakınılan (esirgenen) göze çöp batar (Aksoy, 2018: 420). Sakınılan göze çöp batar (Aksu, 2022: 428). Sakınan göze çöp düşegen olur / Sakınan (sakınılan) göze çöp batar (düşer) (Albayrak, 2009: 772).

53. Düşmeyigör düşecek kalkması müşkil olur. [7] Tespit edilemedi.

54. Kendü düşen ağlamaz.³⁴ [7] Kendi düşen ağlamaz (Aksoy, 2018: 358; Aksu vd. 2022: 357). Kendi düşen ağlamaz, iki gözden çıkar (Albayrak, 2009: 622).

55. Düşenüñ dostı olmaz.³⁵ [7] Düşenin dostu olmaz (hele bir düş de gör) (Aksoy, 2018: 253; Aksu vd. 2022: 224). Düşenin dostu olmaz, hele bir (yol) düş de gör (kendini) (Albayrak, 2009: 380).

³⁰ Sakın pes yaramaza uyma iy yâr/ Yaramzun yüzinden Tanrı bizâr(r) -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 118).

³¹ Çürük baklanun kör alıcısı olur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 103). Olur ise ne denlü il gülinci / Çürük baklaya olur kör alıcı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 175).

³² Döstıla ye iç şatu bāzār eyleme. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 106). Yi vü iç dost ile illâ zinhâr / Sonı hayr olmaz itme şatu bāzār -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 198).

³³ Sakınan göze çöp düşegen olur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 134). Ne assı sâhibi sayinde işe / Sakınduk göze çöp düşer hemişe -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 249).

³⁴ Dime kim kendü düşen ağlamaz zâr / Hey ağlar gözi dahı çıkar iy yâr -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 207).

³⁵ Sakın düşme düşene assısı yok / Egerçi sonra olur kulağuz çok -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 121)

56. Eyüye eylük olsa öküze bıçak olmazdı.³⁶ [7] İyiliğe iyilik olsaydı, koca öküze bıçak olmazdı (Aksoy, 2018: 336; Aksu vd. 2022: 331; Albayrak 2009: 578).

57. Eylügi eyle, şuya şal; balık bilmezse Halık bilür.³⁷ [7] İyilik et denize at, balık bilmezse Halık bilir (Aksoy, 2018: 336; Albayrak 2009: 579). İyilik et (veya yap) denize at, balık bilmezse Halık bilir (Aksu vd. 2022: 331).

58. Söylenmedük söz yokdur, işitmedük kulağ çokdur.³⁸ [7] Söylenmedik söz yok, işitilmedik söz çok (Albayrak, 2009: 797).

59. Azacık nire gidersin çokçıya.³⁹ [7]. Aza demişler: “-Nereye?” “Çoğun yanına” demiş. (-Azca nereye? “-Çokçanın yanına” (Aksoy, 2018: 169). Aza sormuşlar “nereye?”, “çoğun yanına” demiş (Aksu vd. 2022: 148). Aza demişler: “- Nereye?” “Çoğun yanına” demiş (Albayrak, 2009: 211).

60. Tama tama göl olur, düşman gözi kör olur.⁴⁰ [7] Damlaya damlaya göl olur (Aka aka sel olur) (Aksoy, 2018: 228; Albayrak 2009: 324). Damlaya damlaya göl olur (Aksu vd. 2022: 203). Damlaya damlaya göl olur, düşmanın gözü kör olur (Albayrak, 2009: 324).

61. Küpe küp dıcek küp dağı dir düp.⁴¹ [7] Küpe “küp” dersen (deyince) küp dahi adama “düp” der / Küpe “küp” deyince küp de adama “düp” der (Albayrak, 2009: 688; Aksu vd. 2022: 382).

62. Tavul avāzı ırakdan kaba gelür.⁴² [7] Davulun sesi uzaktan hoş gelir (Aksoy, 2018: 229; Albayrak, 2009: 327). Davulun sesi uzaktan hoş (veya koygun) gelir (Aksu vd. 2022: 204).

63. Gelürse azı çoğı olmaz. [7] Fazla (artık) mal göz çıkarmaz (Aksoy, 2018: 280).

64. Añ beni bir kozla, ol dağı çürük çıksun. [7] An beni bir kozla, o da çürük çıksın. (Dost ‘yâr’ beni ansın beni bir koz ile o da çürük çıksın) (Aksoy, 2018: 148). An beni bir kozla o da çürük çıksın (Aksu vd. 2022: 133). An beni bir koz ile varsın çürük çıksın / An beni bir kozla o da çürük çıksın (Albayrak 2009: 153). Yâr beni ansın bir koz ile o da çürük çıksın (Eyüboğlu, 1973: 239).

65. Yüküm koz idüğin bilürsin, çıksadursın.⁴³ [7] Sen de mi bildin yükümün koz olduğunu (Aksu, Akalın ve Toparlı, 2022: 433).

66. Göñül şırçadur, şıncak bütün olmaz. [7] Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz (Aksoy, 2018: 290; Aksu vd. 2022: 262; Albayrak, 2009: 478).

³⁶ Eylüğe eylük olsa öküze bıçak olmazdı. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 112). Ki olsa eylüğe eylük muhakkak / Cihânda öküze olmazdı bıçak -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 242).

³⁷ Eylük eyle suya sal eğer eylük eylüğise ol seni bulur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 112).

³⁸ Söylenmedük söz yok eşidilmedük söz çok. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 137).

³⁹ Azacık nereye gidersin çok getürmeğe. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 92). Virürin diyü gam çekme azacık / Gider çokça getürmeğe azacık -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 99).

⁴⁰ Tama tama göl olur düşmân gözi kör olur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 138). Tama tama göl olur iy hred-mend / Adü gözi kör olur güş kıl pend -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 246).

⁴¹ Küpe küp dıecek küp dağı düp der. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 130). Niçün tan idesin kimseye gülüp / Küpe küp dıyıcek dir küp dağı düp -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 206).

⁴² Tavul öti irakdan koyun gelür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 139).

⁴³ Sen de mi bildün yüküm kozuduğun. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 135). Yüzine mücrimün açma sülükün / Koz olduğun bilü çışatma yükin -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 222).

67. Kılıç yarası oñulur, dil yarası oñulmaz. [7] Kılıç yarası sağalır, dil yarası sağalmaz (Aksu vd. 2022: 361; Albayrak, 2009: 629).

68. Başa belā dilden gelür. [7] Dil dursa başa ihsan; dilden gelir başa noksan / Dil kafanın belasıdır (Albayrak, 2009: 353).

69. Mü'min mü'minüñ aynasıdır. [7] Mümin müminin mir'atıdır (Tülbentçi, 1977: 422).

70. Eğri otur, toğrı söyle.⁴⁴ [7] Eğri otur (oturalım) doğru söyle (konuşalım) (Aksoy, 2018: 257). Eğri oturup doğru konuşalım (Aksu vd. 2022: 229). Eğri oturalım (oturup), doğru konuşalım (konuşmalı, söylemeli) (Albayrak, 2009: 388).

71. Delüden uslu haber.⁴⁵ [7] Deliden al uslu haberi (Aksoy, 2018: 231; Aksu, 2022: 207; Albayrak, 2009: 334)

72. Delüyi ne s*k, ne s*k*1.⁴⁶ [7] Tespit edilemedi.

73. Dögülen ile s*k*1enüñ öci alınmaz.⁴⁷ [7] Tespit edilemedi.

74. Kırk yılda öcin alan ivdüm dimiş.⁴⁸ [7] Kırk yılda intikam alan, ne tez aldım, demiş (Albayrak, 2009: 632). Deve kırk yılda intikam (öcünü) almış, 'Ne erken oldu' demiş (Albayrak, 2009: 346).

75. Tavuk şuyı içer, göge bakar. [7] Tavuk bile su içerken göge bakar (Aksu, Akalın ve Toparlı 2022: 455). Tavuk bile su içerken Allah'a (göge) bakar / Tavuk ki tavuk su içince Allah'a bakar (Albayrak, 2009: 823). Tavuk su içtikçe Allah'a şükreder (Eyüboğlu, 1973: 224).

76. Tavuk kaz yumurtasın yumurtlasa g*ti tiz yırtılurdi. [7] Tavuk kaza bakmış da kıcını yırtmış (Aksoy, 2018: 445; Albayrak, 2009: 823). Tavuk kaza bakarsa kıcı yırtılır / Tavuk kaza bakmış da kıcını yırtmış (Aksu vd. 2022: 455).

77. Dilkü inine giremez g*tine kabak aşar.⁴⁹ [7] Tilki inine giremezken bir de kuyruğuna kabak takmış (Aksu vd. 2022: 460). Ayı inine sığmamış bir de kuyruğuna kalbur bağlamış (Soykut, 1974: 186). Sıçan deliğine sığmamış, kuyruğuna bir de kabak bağlamış (Eyüboğlu, 1973: 207).

78. Saña ben aşılmış uğrıyı inanmazın. [7] Tespit edilemedi.

79. Kurduñ adı yavuz, dilkücek var baş keser.⁵⁰ [8] Kurdun adı yaman çıkmış, tilki vardır (tilkicik var) baş keser (Aksoy, 2018: 378). Kurdun adı yaman çıkmış, tilki vardır baş keser (Aksu vd. 2022: 378). Kurdun adı (yamana) çıkmış, tilki vardır (tilkicik var) ki baş keser (Albayrak, 2009: 678). Tilki vardır baş keser, kurdun adı yamandır (Eyüboğlu, 1973: 227).

⁴⁴ Eğri otur toğrı söyle. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 107). Dimişlerdür ulular bunı böyle / Kayurmaz eğri otur toğru söyle -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 217).

⁴⁵ Delüden uslu haber...-Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 104). Olur peydâ delüden çoğ eserler / Delüden il alur uslu haberler -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 165).

⁴⁶ Delüyi söyleyüp söyletme zinhâr / Ne düz ne hod düziil delüye iy yâr -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 165).

⁴⁷ Dögülenle düzlenün dahı hiç / Öci alınuğu yok ir eger giç -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 142).

⁴⁸ Bulınca hasma sabr it fırsat ucın / Alan ivdüm dimiş kırk yılda öcin -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 141).

⁴⁹ Sıçan inine sığmaz g.tine kabak aşar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 136).

⁵⁰ Adı yavuz olur kurdın hemî dün / Keser baş dilküler var dime efsün -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 224).

80. Bir sürçen atıñ ayağın kesmezler.⁵¹ [8] Bir sürçen atın başı kesilmez (Aksoy, 2018: 200; Aksu vd. 2022: 174; Albayrak, 2009: 263).

81. Er mizacı at mizacı. [8] At mizacı, al (er) mizacı (Soykut, 1974: 251).

82. Erlik on tokuzı hîle⁵² [8] Erlik on ise, dokuzu oyun (hiledir) / Erlik ondur; dokuzu hile, biri kaçmaktır (Albayrak, 2009: 426) Erlik on, dokuzu düzen (Eyüboğlu, 1973: 93)

83. Adam on, tokuzı ton.⁵³ [8] Tespit edilemedi.

84. Akçe 'akıl öğredür, ton yürüyüş. [8] Akça akıl öğretir, don yürüyüş (Aksoy, 2018: 127; Aksu vd. 2022: 121). Akçe adama akıl öğretir / Akçe sayış, kaftan yürüyüş öğretir (Albayrak, 2009: 120-121).

85. Bir şınaduğın bir dahi şınama. [8] Bir sınıdığını bir dahi sına (Albayrak, 2009: 262).

86. Siz sağ biz selamet. [8] Deyim.

87. Şabırla koruk helvâ olur.⁵⁴ [8] Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas (Aksoy, 2018: 418; Aksu vd. 2022: 426). Sabır ile koruk, helva; dut yaprağı, atlas ü diba olur / Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas (Albayrak, 2009: 767). Sabr ile koruk helva olur, (dut yaprağı dîbâ olur) (Eyüboğlu, 1973: 200)

88. Her şabırda bir hayır vardır. [8] Sabreyle işine, hayır gelsin başına (Aksoy, 2018: 418; Aksu vd. 2022: 426; Albayrak, 2009: 768). Sabırda ferahlık vardır (Eyüboğlu, 1973: 200).

89. Varın viren yâd olmaz.⁵⁵ [8] Varını veren yad olmaz (olmamış) (Albayrak, 2009: 856; Eyüboğlu, 1973: 234).

90. Bildüğün yaramaz bilmediğün eyüden yegdür. [8] Bildiğin şeytan, bilinmediğün insandan iyidir (Albayrak, 2009: 245).

91. Müft sirke baldan tatlı. [8] Müft sirke baldan tatlıdır (Oy, 1972: 219). Bedava sirke baldan tatlıdır (Aksu vd. 2022: 160; Albayrak, 2009: 233; Eyüboğlu, 1973: 38). Bedava sirke baldan tatlıdır (tatlı olur) (Aksoy, 2018: 184).

92. Belâsız bal olmaz.⁵⁶ [8] Bal belasız olmaz (Aksu vd. 2022: 154; Eyüboğlu, 1973: 34). Belâsız bal olmaz (Albayrak, 2009: 235; Oy, 1972: 217).

⁵¹ Bir sürçen atın ayağın kesmezler. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 99). Memâta iriserdür çün hayâtun / Ayağın kesmeğil bir sürçen atın -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 202).

⁵² Erlik on tokuzı hîle. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 109). Savaşda er odur kim hîle bile / Ki olur erlik on tokuzı hîle -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 144).

⁵³ Egerçi âdem ondur tokuzı ton / Yiri vardır hizmetde budur yön -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 159).

⁵⁴ Hezârân kırklar ü üçler yidiler / Korukdan sabr ile halvâ yidiler -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 247).

⁵⁵ Varın veren utanmaz baldızın alan yad olmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 143). Kıl az u çok her eylük ideni yâd / Ki olmamış durur varın viren yâd -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 222).

⁵⁶ Bal yeyen belâsın çekmek gerek. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 93). Güzel cevri itmeden meyyâl olmaz / Mukrerdür belâsuz bal olmaz -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 186).

93. Bal tutan barmağın yalar.⁵⁷ [8] Bal tutan parmağımı yalar (Aksoy 2018: 179, Aksu vd. 2022: 155; Albayrak, 2009: 222).

94. Belî dimek başa belâdur. [8] Tespit edilemedi.

95. Yügrük at yemin arturur.⁵⁸ [8] Yürük at yemini kendi artırır (Aksoy, 2018: 481; Albayrak, 2009: 907). Yügrük at yemini artırır (Aksu vd. 2022: 500).

96. Kedi yügrüğü samanlığa degindür.⁵⁹ [8] Kedinin gideceği samanlığa kadar (Aksoy, 2018: 355; Aksu vd. 2022: 355). Kedinin gideceği (kaçacağı) samanlığa kadardır / Kedinin kaçması [yügrüklüğü] samanlığa kadardır (Albayrak, 2009: 617).

97. Şaman senüñ degülse şamanlık senüñ. [8] Saman senin değil ise saman da mı senin değil? (Tülbentçi, 1977: 470) Saman elinse, samanlık senin (Aksu vd. 2022: 429).

98. Eyü yimek kıalmadan yaman kıarın kıatlamak yegdür. [8] Tespit edilemedi.

99. Karnuña kim taş başdı. [8] Deyim.

100. Her taş yerinde ağırdur.⁶⁰ [8] Taş yerinde ağırdır (Aksoy, 2018: 443; Aksu vd., 2022: 452; Albayrak, 2009: 819).

101. Beğenmedüğüñ taş baş yarar.⁶¹ [8] Beğenmediğin taş baş yarar (göz çıkarır) (Albayrak, 2009: 233). Ummadığın taş baş yarar (Aksoy, 2018: 453).

102. Eşek ölümü arpadan. [8] Atın ölümü arpadan olsun (Aksoy, 2018: 162; Aksu vd., 2022: 144; Albayrak, 2009: 194).

103. Aç ölmekden tok ölmek yegdür.⁶² [8] Aç gezmektense tok ölmek yeğdir (Aksu vd., 2022: 109). Aç ölmekten tok ölmek yeğdir (Aksoy, 2018: 110; Albayrak, 2009: 93).

104. Toğuñ devleti artuğ olur. [8] Tespit edilemedi.

105. Cömerdle nâkesüñ harcı birdür.⁶³ [8] Cömertle nekesin (cömertle nekesin) harcı birdir (Aksoy, 2018: 214). Cömertle nekesin (veya cimrinin) harcı birdir (Aksu vd., 2022: 189). Cömertle nakesin (nekes) harcı birdir (Albayrak, 2009: 292).

106. Viren el üstündür. [8] Veren el, alan elden üstündür (veya yeğdir) (Aksu vd., 2022: 477). Veren el alan elden (alandan) üstündür (hayırlıdır) (Albayrak, 2009: 859).

⁵⁷ Bal tutan barmağın yalar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 93). Tama az itse câyiz mâl emîni / Ki yalar bal tutanlar barmağımı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 136).

⁵⁸ Yügrük at yemin kendü arturur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 147). Hemîşe arpasını dime heyhat / Bil özi arturur yügrük olan at -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 97).

⁵⁹ "Kedinün yügrüğü samanlığa dek." -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 123). Olur sakın bu söze tutmağıl şek / Kedi yügreklüğü samanlığa dek -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 122).

⁶⁰ Düşer gurbetde bî-hürmet ekâbir / Ki taş kopduğı yerde olur ağır -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 154).

⁶¹ Öğünme olur olmaz yerde yoldaş / Ki beğenmedüğüñ yumruk yarar baş -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 143).

⁶² Dimez kimse cihân içre yok ölmek / Hele ac ölmeden yigdür tok ölmek -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 241).

⁶³ Nâ-kesile cevmerdüñ harcı birdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 130). Sahi ol hisset için itme tedbir / Nekesle harcı cömerdüñ olur bir -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 225).

107. Konuk konuğu sevmez, ev issi ikisinden de bızār. [8] Misafir misafiri (dilenci dilenci) istemez (sevmez), ev sahibi ikisini de (Aksoy, 2018: 391). Misafir misafiri istemez (veya sevmez), ev sahibi ikisini de (Aksu vd., 2022: 392). Misafir misafiri sevmez, ev sahibi ikisini de (Albayrak, 2009: 709).

108. Konuğuñ eblehi ev issine teklif eyler.⁶⁴ [8] Konuğun kutsuzu ev sahibini ağırlar (Albayrak, 2009: 656). Ahmak (şaşkın) misafir ev sahibini ağırlar (Aksoy, 2018: 125; Albayrak, 2009: 118).

109. Tekellif cehennemde olur. [8] Teklif cehennemde olur (Eyüboğlu, 1973: 226; Tülbetçi, 1977: 514).

110. Cehenneme dek yirün var. [8] Kargış sözü.

111. Olursa hoş olmazsa cehenneme. [8] Tespit edilemedi.

112. Olursa hoş olmazsa koşt. [8] Tespit edilemedi.

113. Hasta şağalıcak hekim kapuya gelür.⁶⁵ [8] İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir (Aksoy, 2018: 337).

114. Ölmekden dirlik yeg ölme diril.⁶⁶ [8] Tespit edilemedi.

115. Ölüm hak, mirās helāl. [8] Ölüm hak miras helāl (Aksoy, 2018: 408; Aksu vd., 2022: 411; Albayrak, 2009: 749).

116. Serçe dañi dirilür, baldurında belürür. [8] Serçe de geçinir ama baldırından bellidir (Albayrak, 2009: 783; Eyüboğlu, 1973: 206).

117. Serçeye çubuk bere.⁶⁷ [8] Serçeye çubuk bere (Albayrak, 2009: 783). Serçeye çubuk beredir (Aksoy, 2018: 425; Aksu vd., 2022: 435).

118. Kapudan kovalarsa bacadan düş.⁶⁸ [8] Kapıdan kovsan bacadan girer (veya pencereden düşer) (Aksu vd., 2022: 340). Deyim olarak da kullanılmaktadır: Kapıdan kovulsa (kovsan) bacadan girer (düşer) (Aksoy, 2017: 907)

119. Āşık ārsız gerek.⁶⁹ [8] Āşıkta ār olmaz (Eyüboğlu, 1973: 23).

120. Gereклиyi gerekmez iken.⁷⁰ [8] Gereклиyi gerekmez iken saklamalı (Albayrak, 2009: 472; Eyüboğlu, 1973: 104).

⁶⁴ Konuğun kutsuzu ev isin ağırlar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 126). Veli ağırlasa konuk ev issin / Olur ebleh dinilmez ana tahsîn (Hengirmen, 1990: 235).

⁶⁵ Haste sağılınca hekim kapuya gelür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 116). Kaçan sağılmada yüz tutsa bîmâr / Hekîmi sen kapuda bekle iy yâr -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 247).

⁶⁶ Yig ölmekden mahalsüz yirde dirlik / Kaçup kurtulmaz olur anda erlik -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 144).

⁶⁷ Serçeye çubuk beredir. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 136). Degül gāv alacagun tut beredir / Esirge serçeye çubuk beredir -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 126).

⁶⁸ Öteki (?) kapudan kovarlarsa sen bacadan düş. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 133). Dürüş her lahza dūr olma nazardan / Bacadan düş kovulduğunda derden -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 97).

⁶⁹ Kişide sabr komaz yârsuzluk / Gerek āşık olanda ārsuzluk -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 186).

⁷⁰ İgen hoşdur meşakkat çekmez iken / Kayurmak gereği gerek iken -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 160).

- 121. Kırk yıl yarağ bir gün gerek.**⁷¹ [8] Kırk gün yarağ (fırsat), bir gün gereğ (Eyüboğlu, 1974: 158).
- 122. Kuş var etin yiyecek, kuş var et yedürecek.**⁷² [8] Kuş var, eti yenir, kuş var, et yedirilir (Aksoy, 2018: 381). Kuş vardır eti yenir, kuş vardır et yedirilir (Aksu vd. 2022: 380). Kuş var ki et yedirirler, kuş var ki eti yenir / Kuş vardır eti yenir; kuş vardır, et yedirilir (Albayrak, 2009: 684).
- 123. Et ekmekten üstündür.** [8] Tespit edilemedi.
- 124. Et ne kadar arık olsa etmek üstünde yaraşur.**⁷³ [9] Et ne kadar arık olsa etmek üstünde yaraşır (Aksoy, 2018: 277; Albayrak, 2009: 439). Et ne kadar arık olsa etmek üstüne etmek yaraşır (Aksu vd., 2022: 246).
- 125. Et etmek erenler öyünüdür.**⁷⁴ [9] Et, etmek erenler öyünü (Eyüboğlu, 1974: 266).
- 126. Kerâmet getür yâ 'Alî, dimişler; şofra getür yâ Kanber, dimiş.**⁷⁵ [9] Tespit edilemedi.
- 127. Evvelüñ ne ise âhirüñ oldur.** [9] Evveli de Şam ahiri de Şam (Tülbentçi, 1997: 232).
- 128. Evvel söyleyen şofra söyleyenüñ ne didügin bilse söylemezdi.** [9] Tespit edilemedi.
- 129. Kişi âşık olmadın şofn şınmak gerek.** [9] Tespit edilemedi.
- 130. Tuz etmek bilmeyenden yeg olur it.**⁷⁶ [9] Tuz etmek bilmeyen itten kötüdür (Tuz etmek bilmezden it yeğdir) (Albayrak, 2009: 838). Tuz etmek hakkını bilmeyen kör olur (Aksoy, 2018: 450; Aksu vd., 2022: 462).
- 131. İt akşağı tavşan görüncedür.**⁷⁷ [9] İtin aksağı tavşan görünce ulur (Albayrak, 2009: 573).
- 132. Tavşana kaç, tazıya koma dirler.**⁷⁸ [9] Tavşana kaç, tazıya tut (Albayrak, 2009: 822). Tavşana kaç tazı ya tut demek (Aksoy, 2017: 1067) şeklinde deyim olarak da kullanılmaktadır.
- 133. Tavşanun kaçısın gördüm etinden uşandım.**⁷⁹ [9] Tavşanın kaçısını gördüm, etinden iğrendim (Çobanoğlu: 2004: 442).
- 134. Yatur kurdan yiler dilkü yegdür.**⁸⁰ [9] Yatar arslandan (kurttan) yeler tilki iyidir (Albayrak, 2009: 878). Oturan aslandan gezen tilki yeğdir (Aksu vd., 2022: 405).

⁷¹ Dürüş kardaş diyü yilter gerekdür / Belî her gün ... bir gün gerekdür -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 160).

⁷² Kuş ola etin yeyeler kuş ola et yedüreler. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 129). Ki kuş var yidürler yarar işe / Kuş olur kim etin yirler hemişe -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 125).

⁷³ Et ne denlü arık olsa etmek üstünde yaraşur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 111). Ki et olursa her ne denlü lâğar / Yaraşur etmek üstünde bürâzer -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 125).

⁷⁴ Çi ger her aşda var bir dürlü lezzet / Erenler öyünüdür etmek ü et -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 198).

⁷⁵ Pend-nâme'de bu söze doğrudan olmasa da dolaylı bir atıf yaptığı görülür: Buyurmuş Kanber'e şofra getir tüz / Cevâbın bu suâlin virelüm biz; Cihân içre budur yânî secâat / Kes aca etmeği sen kıl kanâat -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 241).

⁷⁶ Tuz etmek bilmezden it yeğdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 140). Kimün rızkını yisen medhini it / Tuz etmek bilmeyenden yig olur it -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 221).

⁷⁷ İrişür şerri fırsat el virince / Ulur it aksağı tavşan görince -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 139).

⁷⁸ İştme il sözünü öykeni yut / Ki dirler tavşana kaç u ite tut -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 224).

⁷⁹ Tavşanun kaçısın gördüm etinden yigrendüm. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 139). Kaçısın tavşanun gören etinden / Usanur yigrenür her lezzetinden -Pend-nâme- -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 124).

⁸⁰ Yatur kurdan yeler köpek yeğdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 144). Ne assı bula kendüye yatur kurt /Yig andan doluşan dilkü yilüp yort -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 98).

135. Gezen oturanın kılıdır. [9] Tespit edilemedi.

136. Gezen er irmiş, oturan er ölmüş. [9] Tespit edilemedi.

137. Mürüvvet şeriatı yeñmişdür. [9] Tespit edilemedi.

138. Āriyeti kaftān arka kızduramaz. [9] Tespit edilemedi.

139. İl atına binen tiz iner.⁸¹ [9] El atına binen tez iner (Aksoy, 2018: 259; Aksu vd., 2022: 234; Albayrak, 2009: 396). Eğreti ata binen tez iner (Albayrak, 2009: 387).

140. At binenün kılıç kuşananuñdur. [9] At binenin kılıç kuşananın (Aksu vd., 2022: 141; Albayrak, 2009: 183; Eyüboğlu, 1973: 20). At binenin (iş bilenin), kılıç kuşananın (Aksoy, 2018: 160). At binenin kılıç kuşananın, köprü geçenindir (Albayrak, 2009: 183).

141. Deveden büyük fil var. [9] Deveden büyük fil var (Aksoy, 2018: 238; Aksu vd., 2022: 213; Albayrak, 2009: 347).

142. Üstād yanında şākirdüñ eli ayağı şaşar. [9] Tespit edilemedi.

143. Hağ Taālā sağ gözi şol göze muhtāc itmesün.⁸² [9] Allah sağ eli sol ele muhtaç eylesin / Allah sağ gözü sol göze muhtaç etmesin (Albayrak, 2009: 144).

144. Yoħsul hālin bilse yoħsul olmazdı. [9] Yoksul, yoksulluğunu bilseydi yoksul olmazdı.

145. Yüz yüzdenden utanur.⁸³ [9] Yüz yüzdenden utanır (Aksoy, 2018: 481; Aksu vd., 2022: 502; Albayrak, 2009: 908)

146. Üze üze kıyruğına geldüñ. [9] Deyim.

147. Öküzi yüzdüñ kıyruğına geldüñ de kıoparduñ. [9] Deyim (Bkz. 146)

148. Ağaç uzayup göge irmez.⁸⁴ [9] Ağaç ne kadar uzasa göge ermez (Aksoy, 2018: 119; Aksu vd., 2022: 115). Ağaç ne kadar uzarsa göge ereceği yok (Albayrak, 2009: 109).

149. Kesilen baş bitmez.⁸⁵ [9] Kesilen baş (bir daha) yerine konmaz (Aksoy, 2018: 358; Aksu vd., 2022: 359; Albayrak, 2009: 626).

150. Şoñ pişmanlık aşşı itmez.⁸⁶ [9] Son pişmanlık fayda vermez (etmez) (Aksoy, 2018: 430; Aksu vd., 2022: 438; Albayrak, 2009: 793).

⁸¹ Biregü atına binen tiz iner. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)-(Böler, 2018: 97). Tuyılsan uğrısın il issi kınar / Biregü atına binen tiz iner -Pend-nâme- -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 189).

⁸² İlahi itme muhtāci koyub ac / Ganısın sağ gözü sol göze muhtāc -Pend-nâme- -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 230).

⁸³ Anup zemm itmek olmaz olanı dūr / Ki yüz yüzi göricegez utanur -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 223).

⁸⁴ Ağaç ne kadar uzumısa göge ereceği yok. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 88).

⁸⁵ Kesilen baş gerü bitmez. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 124).

⁸⁶ Son beşimānlık assı etmez. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 136). Teeniyile depren divşür ussı / Ki yokdur son pişmalıkda assı -Pend-nâme- -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 202).

151. Akçe akçeyi kazanur.⁸⁷ [9] Akçe akçeyi kazanır (Soykut, 1974: 181). Para parayı çeker. (Aksoy, 2018: 413). Para parayı çeker (veya kazanır) (Aksu vd., 2022: 418). Akça akça kazanır, yahşi yiğit bel teper (Albayrak, 2009: 120).

152. Işşı kudurur re's malı bile yer. [9] Tespit edilemedi.

153. Ziyāna ne borc. [9] Tespit edilemedi.

154. Borc ödenür kirā ödenmez. [9] Borç ödenir kira ödenmez (Aksu vd., 2022: 178).

155. Kesmediğün eli öp başuñā ko.⁸⁸ [9] Kesemediğün eli öp de başına koy (Aksu vd., 2022: 359; Albayrak, 2009: 626). Bükemediğün eli öp başına koy (Aksoy, 2018: 208).

156. Altunlı eli bıçak kesmez.⁸⁹ [9] Altın eli bıçak kesmez (Aksoy, 2018: 143; Aksu vd., 2022: 132; Albayrak, 2009: 150)

158. Ağça keçiyi gören içi dolu yağ sanur. [9] Ak koyunu gören içi dolu yağ sanır (Aksu vd., 2022: 121). Ak koyunu (ala keçiyi) gören içi dolu yağ sanır (Aksoy, 2018: 132). Ak koyunu görüp içi dolu yağ sanma. (Albayrak, 2009: 119).

159. Koyuna cânı kayusı kaşşāba eti kayusı.⁹⁰ [9] Kasaba et kaygısı, kasaba can kaygısı. (Muallimoğlu, 1983: 80). Kasaba yağ kaygusu, keçiyeye can korkusu (Albayrak, 2009: 606). Türkiye Türkçesinde genel olarak; Kasap et derdinde koyun can derdinde (Aksu vd., 2022: 348) şeklinde kullanılmaktadır.

160. Aşcınuñ öñi kaşşābuñ şoñı. [9] Aşçının önü, kasabın sonu (Oy, 1972: 259).

161. Cān cānuñ qardaşıdır. [9] Can canın yoldaşdır (Aksoy, 2018: 211; Aksu vd., 2022: 186; Albayrak, 2009: 286).

162. İlk ahşām yola gitme, tañ yüzine yatma.⁹¹ [9] Akşama karşı gitme, tana karşı yatma (Albayrak, 2009: 129).

163. Aţuñ yatağımı qatır turağımı. [9] Tespit edilemedi.

164. İnsān qulağından hayvān dırnağından semürür. [9-10] İnsan kulağından hayvan ayağından semirir (Çobanoğlu, 2004: 304).

165. İnsān ikrārından hayvān yularından.⁹² [10] İnsan ikrarından hayvan yularından tutulur (Aksoy, 2018: 327; Aksu vd., 2022: 313). Hayvan yularından insan ikrarından (sözünden) tutulur (Albayrak, 2009: 509).

⁸⁷ Önünde yoklu özine özenür / Sonında akça akçayı kazanur -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 244).

⁸⁸ Kesemediğün eli öp başuna ko. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 124). Ne çäre hem olunu geldi pişe / Kesilmeyen el öpilür hemişe -Pend-nâme- -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 187).

⁸⁹ Cömerd elin kimse kesmez. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 101)

⁹⁰ Keçiyeye cânı kayusı kasāba yağ kayusı." -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 123). Sanur zâlim gedaya zulmini lâğ / Keçi cân kayurur kassāb umar yağ -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 126).

⁹¹ Çün ahşām yaklaşa gitme seferde / Ve likin yatmagil vakt-i seherde -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 152).

⁹² Âdem nefsinden hayvān yularından yedilür." -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 87). Tutulur hem meseldür ululardan / Nefesden âdem ü hayvan yulardan -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 229).

166. İkrār imāndandır. [10] İkrar imandandır (Albayrak, 2009: 549).

167. Sabāha yiyecek ço, işleyecek kıoma. [10] Bugünün işini yarına bırakma / Bugünkü (akşamın) işini yarına (sabaha) bırakma (koyma) (Albayrak, 2009: 276).

168. Küçük iken evlenen, şabāhdan yimek yiyen aldanmaz.⁹³ [10] Sabahtan karnını doyuran küçükken evlenen aldanmamış (Sarı, 2017: 115).

169. Yafdan yufdan oğlana bir kaftān. [10] Ekten bükten (veya pükten), Ahmet'e (veya deli kıza veya sarı kıza veya öküze) bir kaftan (Aksu vd., 2022: 233). Ekten pükten, öksüze kaftan (Tülbentçi, 1977: 205).

170. Akşam bāzārı şabāha yomdur.⁹⁴ [10] Akşam pazarı sabaha yumdur (kutludur) (Eyüboğlu, 1973: 9). Akşam pazarı sabaha yöndür (Albayrak, 2009: 129).

171. Toğuza bir kıat ondur. [10] Tespit edilemedi.

172. Bāzārluğuñ varsa gör. [10] Tespit edilemedi.

173. Kılaqları kıorbada kıazırdur. [10] Deyim.

174. Ğayıbe gülbenk kıazıra şālā. [10] Erenler kıazıra kılmış duayı (Albayrak, 2009: 422).

175. Yimegi yimedın du'āsın itme. [10] Tespit edilemedi.

176. Ekmek olmasa yimek olmazdı. [10] Emek olmadan (emeksiz) yemek olmaz (Aksoy, 2018: 267; Aksu vd., 2022: 239). Emek olmazsa yemek olmaz (Albayrak, 2009: 416).

177. Kımine emek kımine yemek. [10] Kımine emek, kımine yemek (Eyüboğlu, 1973: 161).

178. Kımi let yer, kımi lūt yir.⁹⁵ [10] Tespit edilemedi.

179. Et yumuşak ağaç kıatı. [10] Tespit edilemedi.

180. Kılmış ağaç kııvam kıilmez. [10] Tespit edilemedi.

181. Bıñ kıakmadan bir dutmak yegdür. [10] Tespit edilemedi.

182. Kıarı s*k*lınce kıapu yapılmaz. [10] Tespit edilemedi.

183. Kırı s*k düşman büzüğine.⁹⁶ [10] Tespit edilemedi.

184. La'net utanmaza. [10] Kırgış sözü.

⁹³ Sabāhdan karnın toyuran küçükden evlenen aldanmamış. -Kitāb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 87). Ol aldanmış degüldürler haberde/ Kıçiden evlenen toyar seherde -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 189).

⁹⁴ Ahşam bāzārı sabāha yomdur. -Kitāb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 88).

⁹⁵ Niçeler let yediler umarak lūt / Kıatı ötme kıkarlar çanuna ot -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 144).

⁹⁶ Erün avret kıy aldanur lutına / Ne assı kırı ... düşman ... -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 189).

- 185. Lanet şeytāna. [10]** Kargış sözü.
- 186. Göñlüñi ıarutma bitmez iş olmaz.⁹⁷ [10]** Bitmez iş olmaz (Eyüboğlu, 1974: 47).
- 187. İřüñ biterin görmek gerek. [10]** İşin sonuna bak (Tülbentçi, 1977: 318).
- 188. Eliñ içinde olsun bitmez iş olmaz. [10]** Tespit edilemedi.
- 189. Devletlüler mařlađāt içündür. [10]** Tespit edilemedi.
- 190. El elden üstündür.⁹⁸ [10]** El elden üstündür ta arşa kadar (Aksu vd., 2022: 234). El elden üstündür, ta arşa çıkıncaya (varıncaya) kadar (Albayrak, 2009: 397).
- 191. Yoğ dime bāzār olsun. [10]** Tespit edilemedi.
- 192. İnsafsuzuñ ı*ř*đı s*kinden uzun olur. [10]** Tespit edilemedi.
- 193. İnřāf dīnüñ nişfidur.⁹⁹ [10]** İnsaf dinin yarısıdır. (Albayrak, 2009: 553)
- 194. Uğurlığ eyle, ĥarāmııđ eyle; inřāfı elden koma.¹⁰⁰ [10]** Uğru ol harami ol doğruluğu (insafı) elden bırakma (koma) (Albayrak, 2009: 843). Hırlı ol hırsız ol insafı elden koma (Albayrak, 2009: 530)..
- 195. İnřāf řuretüñe. [10]** Kargış sözü.
- 196. Zeyt yağı yüzine çıksın. [10]** Deyim.
- 197. Ekşi aş noğudına benzersin. [10]** Deyim.
- 198. Tütüni toğrı çıksun. [10]** Deyim.
- 199. Bu boyacı küpi degül. [10]** Deyim.
- 200. Demürciyle kömürcinüñ yüzi şarası kendüye şalır. [10]** Tespit edilemedi.
- 201. Dilençinüñ yüzi řara torbası dolu. [10]** Dilencinin yüzü kara, torbası doludur (Albayrak, 2009: 355).
- 202. Miyançınuñ torbası dibi delük. [10]** Miyancının kesesi bol olur (Aksoy, 2018: 392; Aksu vd., 2022: 393; Albayrak, 2009: 710).
- 203. ĥuyın bilmedüđüñ kırsađuñ ardına tolanma.¹⁰¹ [10]** Huyunu bilmediğin atın ardına geçme (Albayrak, 2009: 537). Huyunu bilmediğin atın (veya davarın) ardına dolaşma (veya düşme) (Aksu vd. 2022: 299). Huyunu bilmediğin davarın ardına dolanma (Eyüboğlu, 1973: 132).

⁹⁷ Geçürme fursatı düşerse kanda / Nohsar bitmez iş olmaz cihānda -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 142).

⁹⁸ El elden üstündür. -Kitāb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 107).

⁹⁹ Dime arkam tağadur olma leffāf / Çü dīnün yarısındur gözle inřāf -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 127).

¹⁰⁰ Uğurlık et rüşpılık et inřāfı elden koma. -Kitāb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 141). Hele ger uğrı olun ger ĥarāmi / Koman inřāfı vü gözlen nizāmı -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 137).

¹⁰¹ Tavarun kim ĥuyın bilmezsin anun / Tolaşma ardına gerekse cānun -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 187).

- 204. Boz atıñ yanında tıran ya huyından ya hūsından.**¹⁰² [10] Boz atın yanında duran ya tıyüne çeke ya huyuna (Albayrak, 2009: 274).
- 205. Çünkü gönlünde illet yok, elüñ budum arasında neyler.** [10] Tespit edilemedi.
- 206. Hayâ imândandır.** [10] Hayâ imandandır (Albayrak, 2009: 508).
- 207. 'Avānuñ öñinden kıatırñ ardından geçme.** [10] Tespit edilemedi.
- 208. Yitüklü anasın koyın arar.**¹⁰³ [10] Yitiren koyunda arar (Albayrak, 2009: 898).
- 209. Analar seni toğurınca kara yılanlar toğuraydı.** [10] Kargış sözü.
- 210. Uyur yılanuñ kıyruğına başma.**¹⁰⁴ [10] Uyuyan yılanın kıyruğuna basma (Aksoy, 2018: 454; Aksu vd. 2022: 468; Albayrak, 2009: 848).
- 211. (...)**¹⁰⁵ kendü oturur. Tespit edilemedi.
- 212. Tatlı yi tatlı söyle.**¹⁰⁶ [11] Tatlı ye tatlı söyle (Aksoy, 2018: 444; Albayrak, 2009: 821). Tatlı ye, tatlı söyle (veya) konuş (Aksu vd., 2002: 454).
- 213. Tatlı sözle yılan ininden çıkar, yaman sözle adam dinden çıkar.**¹⁰⁷ [11] Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır, acı söz insanı dinden çıkarır (Aksu vd., 2022: 45). Kötü (kem) söz insanı dinden çıkarır, tatlı söz yılanı ininden çıkarır (Eyüboğlu, 1973: 28).
- 214. İl atduğı taş ırağa gitmez.**¹⁰⁸ [11] Elin attığı taş uzak düşer (gider) (Albayrak, 2009: 409).
- 215. İl ağzı elem ağzı.** [11] El ağzı çuval ağzı (Albayrak, 2009: 395).
- 216. İlde söz çok olur.** [11] Elde haber çok olur (Tülbentçi, 1977: 214).
- 217. İl sözine uyan g*tde kalur.** [11] Tespit edilemedi.
- 218. İlüñ ağ boz evi var diyü kendü evünden uşanma.** [11] Tespit edilemedi.
- 219. Tavulu tavusdan tavısız keklük yegdür.** [11] Tespit edilemedi.
- 220. Ortaklık tanadan başka buzağı yegdür.**¹⁰⁹ [11] Ortaklık öküzden başka (yalnız) buzağı yeğdir (Aksoy, 2018: 401). Ortak danadan yalnız buzağı yeğdir (Aksu vd., 2022: 405). Ortaklık danadan yalnız buzağı iyi (Albayrak, 2009: 737).

¹⁰² Atını boz at yanına bağlama yâ hüyn hılanur yâ tıyın. –Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 90).

¹⁰³ Bulna diyü ne bilmeğe yarar / Yitüklü anasının koyın arar -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 225).

¹⁰⁴ Zarar itmesine var mı güimânun / Basicak kıyruğın uyur yılanun -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 138).

¹⁰⁵ İfade silik olduğı için okunamadı.

¹⁰⁶ Sana kim dir il acit yatlı söyle / Hemîşe tatlı yi vü tatlı söyle -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 206).

¹⁰⁷ Ko yatlı sözi kim vardur ziyâni / Çıkarur yahşı söz inden yılanı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 207).

¹⁰⁸ Mesâvî sözlerin koyma kulağa / Kı il atduğı taş gider ırağa -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 224).

¹⁰⁹ Ortaklık öküzden başka buzağı yeğdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 132). Kı başka buzağı kaçma bu sözden / Yig olur şeksüz ortaklık öküzden -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 123).

221. Azacık aşım kaygısuz başım.¹¹⁰ [11] Azıcık aşım kaygısız (ağrısız, kavgasız) başım (Aksoy, 2018: 170; Aksu vd., 2022: 148).

222. Büyük başın büyük ağrısı olur.¹¹¹ [11] Büyük başın büyük ağrısı olur (Albayrak, 2009: 281) Ayrıca Büyük başın derdi büyük olur (Aksoy, 2018: 209; Aksu vd. 2022: 183).

223. Biñ işçi bir başçı dimişler.¹¹² [11] Bin işçi, bir başçı (Aksu vd., 2022: 167; Albayrak, 2009: 248).

224. İş iş gösterür.¹¹³ [11] İş iş gösterir (Albayrak, 2009: 565; Eyüboğlu, 1972: 140).

225. Şoñı hayır ola. [11] Alkış sözü.

226. Atın ürkeği erüñ korkağı. [11] Atın ürkeği, yiğidin korkağı (Aksoy, 2018: 162; Aksu vd., 2022: 144; Albayrak, 2009: 194).

227. Yoldaşın korkağından hayır gelmez. [11] Tespit edilemedi.

228. Kutlu gün toğuşından ol dañı oğlan b*kından.¹¹⁴ [11] Kutlu gün doğuşundan bellidir / Kutlu ay (gün) doğuşundan (bellidir), kutlu yaz yağışından bellidir (Albayrak, 2009: 685). Kutlu gün doğuşundan (bellidir), (kutlu yaz yağışından (Aksoy, 2018: 381).

229. Uludan işitmeyen uluyı kalur.¹¹⁵ [11] Ulu sözü tutmayan (veya dinlemeyen) uluyakalır (veya ulur kalır) (Aksu vd., 2022: 466). Ulu sözü dinlemeyen ulurmuş (uluyakalır) (Albayrak, 2009: 844).

230. Ulular köprü gerek. [11] Tespit edilemedi.

231. Uluyı köprü dañı olursa başup geçme.¹¹⁶ [11] Ulular köprü olsa basıp geçme (Aksoy, 2018: 452; Aksu vd., 2022: 466; Albayrak, 2009: 844).

232. Gönül kalsun yol kalmasun. [11] Gönül kalsın yol kalmasın (Albayrak, 2009: 479; Eyüboğlu, 1972: 105).

233. Tağlar ne kadar yüksek olsa yol üzerinden aşar.¹¹⁷ [11] Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar (Aksoy, 2018: 227; Aksu vd. 2022: 202; Albayrak, 2009: 320).

234. İşden kaçan ışık olur.¹¹⁸ [11] Tespit edilemedi.

¹¹⁰ Azacık işüm gavğasuz başım. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 92). Hemîn az eylemek gerek aşımı / Dileyen kimse kavğasuz başımı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 137).

¹¹¹ Olur sanma gamun rızık ile eksük / Büyük başın olur ağrısı büyük -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 138).

¹¹² Bin işçi bir başçı. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 97). Ulu baş olmayınca bitmez işler / Ki bin işçi vü bir başçı dimişler -Pend-nâme- (Hengirmen, 116).

¹¹³ İş işi gösterür çün tutasın yüz / Ziyânı çok çıkarmaz artık iş göz -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 158).

¹¹⁴ Kutlu gün toğuşından bellüdüdür." -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 129). Güler yüzlüye tut maksûd için yön / Olur bellü toğuşından eyü gün -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 220).

¹¹⁵ Ulular öğidin tutmayan uluyukalur. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 142). Nasihat idicek dinle uluyı / Kalursın dinlemezis en uluyı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 111).

¹¹⁶ Ulular köprü olsa basup geçme. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 142). Yolun üzre eger köprü ola ol / Basuban geçme uluyu budur yol -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 112).

¹¹⁷ Tağ ne kadar yüceyse yol üstünden aşar. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 138). Yüce olur ise her ne kadar tağ / Yol üstünden giçer yakın u iraç -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 124).

¹¹⁸ Kalursın aç özüñle it tanışık / Sakın işden kaçuban olma ışık -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 159).

235. Ridā mı? denkdür. [11] Deyim.

236. Ögüdün kendü başuña dir. [11] Deyim.

237. Kelün dermānı olsa kendü başına olurdu.¹¹⁹ [11] Kelin ilacı (merhemi) olsa başına sürer (Kel ilaç bilse kendi başına sürer) (Aksoy, 2018: 356). Kelin ilacı (veya merhemi) olsa /kendi başına/ başına sürer (Aksu vd., 2022: 356). Kel ilaç bilse (bulsu) kendi başına sürer (Albayrak, 2009: 619).

238. Eşegini pekçe bağla, andan Tañrıya ısmarla.¹²⁰ [11] Eşegini sağlam bağla sonra Allaha ısmarla (komşunu hırsız çıkarma) (Aksoy, 2018: 273). Eşegini sağlam bağla sonra Allaha ısmarla (Aksu vd., 2022: 245). Eşegini sağlam kazığa bağla sonra Allah'a emanet et (Albayrak, 2009: 435).

239. Eblehler kaçısı olduğum yokdur. [11] Tespit edilemedi.

240. Eşek eşekden kalırsa ya kıyruğı ya kulağı. [11] Eşek eşekten kalırsa, ya kulağı ya kıyruğı (Tülbentçi, 1977: 225).

242. Ölme eşegüm ölme, yonca bite yiyesin. [11] Ölme eşegim ölme yaza yonca bitecek (Aksu vd., 2022: 411). Ölme eşegim ölme yaz gelecek de yonca bitecek (Albayrak, 2009: 411). Ölme eşegim ölme, yonca biter de yersin (Eyüboğlu, 1973: 194).

243. Eşek balçıga düşcek issinden kuvvetlü olmaz. [11] Eşek çamura çökerse sahibinden gayretlisi olmaz (Aksoy, 2018: 274; Aksu vd. 2022: 245). Eşek çamura çökerse sahibinden kuvvetlisi olmaz (Albayrak, 2009: 436).

244. Eşek kıyruğı gibi ne artdum ne eksildüm. [11] Eşegin kıyruğı (gibi) ne uzar ne kısılır. (Eyüboğlu, 1973: 94)

245. Yaş eşek bazarında şorılır. [11] Yaş eşek pazarında sorulur (Albayrak, 2009: 876). Yaşı at pazarında sorarlar (Aksoy, 2018: 468).

246. Saña bayrām idügin kim sorar. [11] Tespit edilemedi.

247. Yağı olan bayrām ider. [11] Yağı olan bayram eder (Tülbentçi, 1977: 542).

248. Delüye her gün bayrām. [11] Deliye (göre) her gün bayram (Aksoy, 2018: 232; Albayrak, 2009: 335).

249. Delü alacayı sever.¹²¹ [11] Deli alacayı sever (Albayrak, 2009: 331).

250. Acıla eceli gelen söyleşür.¹²² [11] Aç ile eceli gelen söyleşir (Aksu vd., 2022: 109; Albayrak, 2009: 91). Aç ile eceli söyleşir (Soykut, 1974: 72).

251. Eceli gelen gider. [11] Tespit edilemedi.

¹¹⁹ El alup kilma her zerrâka ikrâr / İderdi bulsa kel başına tûmâr -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 169).

¹²⁰ Eşegün berk bağla andan Tañrı'ya ısmarla. -Kitab-ı Atalar (Sözi)-(Böler, 2018: 110).

¹²¹ Münakkaş gevdüğü bu câhil ekser / Mukarrerdür delü alaca sever -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 233).

¹²² Acıla eceli söyleşür. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 87). Söz aca acidur tiz anı pür kıl / Ki ac ile ecellü söyleşür bil -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 240).

- 252. Ecelsize ölüm yok.**¹²³ [11] Ecelsiz kul ölmez / Ecelsiz ölüm yok (Albayrak, 2009: 385).
- 253. Toğan ölse gerek.** [11] Doğmayan ölmez (Albayrak, 2009: 359). Doğan ölür.
- 254. Ölen ardınca ölmüş yok.**¹²⁴ [11] Ölen ile (beraber, birlikte) ölümez (Albayrak, 2009: 746).
- 255. Ölüye gününde ağlarlar.** [11] Ölüye gününde ağlarlar (Eyüboğlu, 1973: 195). Ölüye başı üstünde (gününde) ağlanır (Albayrak, 2009: 750).
- 256. Yar yıkıldığı gün tozar.**¹²⁵ [12] Yar yıkıldığı gün tozar (Aksoy, 2018: 468; Aksu vd., 2022: 486; Albayrak, 2009: 874)
- 257. Geç geçenden.** [12] Geç geçenden (Aksu vd., 2022: 256; Albayrak 2009: 464).
- 258. Giçen belürmez.** [12] Tespit edilemedi.
- 259. Geçmiş yağmura kepenek tutma.**¹²⁶ [12] Geçmiş yağmura kepenek alıp telaşlanma (Aksu vd., 2022: 256). Geçmiş yağmura kepenek alıp çapınma / Geçmiş yağmura kepenekle koşma (Albayrak, 2009: 465).
- 260. Geçen harmanı şavurma.** [12] Geçmiş harman savrulmaz (Albayrak, 2009: 465).
- 261. Bir köyün ki şahnesi Selmân ola var kıyās it anda ne harman ola.** [12] Tespit edilemedi.
- 262. Görünen köye ne kılavuz.**¹²⁷ [12] Görünen köy kılavuz istemez (Aksoy, 2018: 293; Aksu vd., 2022: 263; Albayrak, 2009: 482).
- 263. Kılavuzsuz kuş uçmaz.**¹²⁸ [12] Kılavuzsuz kuş uçmaz (Albayrak, 2009: 629)
- 264. Kılavuzsuz yola gitme.** [12] Kılavuzsuz yola çıkan yolunu şaşırır (Albayrak, 2009: 629).
- 265. Yoluñ sağına ilüñ çoğına.** [12] Tespit edilemedi.
- 266. Aç arslandan tok toñuz yegdür.** [12] Aç arslandan tok domuz yeğdir (Aksoy, 2018: 109; Aksu vd., 2022: 108; Albayrak, 2009: 89).
- 267. Eski bezden keten yeg, oturandan yatan yeg.** [12] Tespit edilemedi.
- 268. Yapı taşı yerde kalmaz.**¹²⁹ [12] Yapı taşı yerde (yapıdan) kalmaz (Albayrak, 2009: 873).

¹²³ Ecelsüze ölüm yok. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 107).

¹²⁴ Ölen ardınca kimse ölmedi." -Kitab-ı Atalar (Sözi)-(Böler, 2018: 133).

¹²⁵ Sonından havf idüp üşenme iy yâr / Ki yıkıldığı gün tozar hemin yâr -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 142).

¹²⁶ Geçmiş yağmura kepenek alup çapınma. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018:113). Kaçan cenge ayağ uzatma el çek / Dinen yağmur için giyme kepenek -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 203).

¹²⁷ Görünen kûya ne kulağuz gerek. -Kitab-ı Atalar (Sözi)-Böler, 2018: 114). Yakın menzilde halka söz ne hâcet / Görünen köye kulağuz ne hâcet -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 153).

¹²⁸ Kulağuzsuz kuş uçmaz. -Kitab-ı Atalar (Sözi)-(Böler, 2018: 127). Uzak yollara tutma yalunuz yüz / Dimişler kuş da uçmaz kulağuzsuz -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 151).

¹²⁹ Nasībün alsalar gitme tapudan / Yapı taşı yine kalmaz yapudan -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 97).

269. Evüñ yapılmış, tonuñ dikilmiş.¹³⁰ [12] Evin yapılmış, avradın tutulmuş, donun dikilmiş (Eyüboğlu, 1973: 96). Ev yapılmış, bağ dikilmiş olmalı (Oy, 1972: 282).

270. Kızum kıla kıla kımaluğdan da mı kıla.¹³¹ [12] Tespit edilemedi.

271. Büyük kızuñ donmaduğı ikrāra geçer. [12] Tespit edilemedi.

272. Süküt ikrārdandır. [12] Sükût ikrardan gelir (veya sayılır) (Aksoy, 2018: 435; Aksu vd., 2022: 443; Albayrak, 2009: 804).

273. Söz, sözi açar; söz var, g*ti açar.¹³² [12] Söz sözü açar, söz de g..ü açar (Albayrak, 2009: 798). Söz sözü açar (Aksoy, 2018: 432; Aksu vd., 2022: 440).

274. Sözi fikr it söyle.¹³³ [12] Sözü fikredip söyle (Tülbentçi, 1977: 489). Evvel düşün, sonra söyle. (Eyüboğlu, 1973: 97). Önce düşün sonra söyle (Aksoy, 2018: 409; Aksu vd., 2022: 413; Albayrak, 2009: 751).

275. Boğaz kırk boğumdur. [12] Boğaz dokuz (kırk) boğumdur (Aksoy, 2018: 201). Boğaz dokuz boğumdur, sözünü yutkuna yutkuna söyle (Albayrak, 2009: 268).

276. Sözüñ azı özi. [12] Sözüñ azı özü (Bayat, 2000: 133).

277. Söz var halk içinde, söz var hulk içinde. [12] Söz var (ki) halk içinde söz var (ki) hulk içinde (Albayrak, 2009: 799).

278. Ekābirde söz bir olur. [12] Büyüklerde söz bir olur (Albayrak, 2009: 283).

279. Kalendere kış geldi, demişler; ditremege turmuşuz, demiş.¹³⁴ [12] Kalendere “kış geliyor” demişler “titremeye hazırım” diye cevap vermiş (Aksoy, 2018: 341; Aksu vd., 2022: 338). Kalendere “Kış olur (geliyor) demişler. “Titremeye durmuşuz (hazırım) demiş” (Albayrak, 2009: 589).

280. Gördüñ papuc bahālu, şūreti abdālluğa ur. [12] Tespit edilemedi.

281. Azacuk tama çok ziyān eyler.¹³⁵ [12] Az tamah çok ziyan (zarar) getirir (Aksoy, 2018: 172). Az tamah çok ziyan getirir (Aksu vd., 2022: 148). Az tamah çok ziyan getirir (verir) (Albayrak, 2009: 210).

282. Çok yaşayan çok bilmez, çok gezen çok bilür. [12] Çok yaşayan değil çok gezen bilir (Albayrak, 2009: 314). Çok yaşayan (okuyan) bilmez, çok gezen bilir (Aksoy, 2018: 224; Aksu vd., 2022: 199).

283. Cem cüm diyeceğüñe cemel di. [12] Tespit edilemedi.

¹³⁰ Gelür yaru bahāya itme ihmāl / Dikilmiş kaftan u yapılmış ev al -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 122).

¹³¹ Eger kızun var ise kimse almaz / Delüklü taş kayurma yirde kalmaz; Silerler bir gün anunda çapağın / Bulur kandayise çölmek kapağın; Ümid ile egerçi gözedür yol / Kumalıktan da mı kala kala ol -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 175).

¹³² Yanılma sözle bulsan ne kadar yüz / Didilerse nola açar sözi söz -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 207).

¹³³ Gerek bir söz için evvel iki fikr / Çaluban önin ardın andan zıkr it -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 71).

¹³⁴ Kalendüre kış olur demişler ditremeğe turmuşuz demiş. -Kitab-ı Atalar (Sözi)-(Böler, 2018: 120). Çü kış ire mesel durur bu meşhur / Kalender gibi ditremeğlige tur -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 248).

¹³⁵ Bil olur bu söze olma gümānlu / Tama-kār az tamadan çok ziyānlu -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 135).

- 284. Eca meca diyeceğün mücevveze di. [12]** Tespit edilemedi.
- 285. Çöregümde çiğüm yok.¹³⁶ [12]** Çöreginde çiği olan alınır (Albayrak, 2009: 316).
- 286. Yaramaz günün yarağın gör, eyü gelürse nasibün. [12]** Tespit edilemedi.
- 287. Yaramaz gün eyü olur, yaramaz adam eyü olmaz. [12]** Kötü gün (günler) iyi olur kötü insan iyi olmaz (Albayrak, 2009: 671).
- 288. Yaramaza eylik gerek. [12]** Tespit edilemedi.
- 289. Naşibün var ise gelür Yemen'den. [12]** Nasibinde varsa gelir Yemen'den nasibinde yoksa düşer dehenden (Albayrak, 2009: 717).
- 290. Naşibuke yuşibuke. [12]** "Nasibin seni bulur. / Nasibin sana ulaşır." anlamında Arapça kelamıkibar.
- 291. Naşibe zevâl yoğdur. [12]** Tespit edilemedi.
- 292. Ayağün yorganuña göre uzat.¹³⁷ [12]** Ayağını yorganına göre uzat (Albayrak, 2009: 203).
- 293. Eken biçer konan göçer yiye içer. [12]** Eken biçer, konan göçer (Albayrak, 2009: 389).
- 294. Deve gördün mü? Vene kulağı. [12]** -Deve gördün mü? -Vele kulağı (Kaçalın 2016: 300).
- 295. Deve çökecek yer bulur.¹³⁸ [12]** Deve çökecek yeri bulur (Albayrak, 2009: 345).
- 296. Yakında küstahlıktan ırakda müştaklık yegdür. [12]** Tespit edilemedi.
- 297. Yavuz sirke kendü kabına ziyân eder.¹³⁹ [12]** Keskin sirke kabına (küpüne) zarar verir (Albayrak, 2009: 627).
- 298. Odlâ penbenün ne oyunu var?¹⁴⁰ [12]** Odlâ pamuğun ne oyunu olur (Albarak, 2009: 728).
- 299. İt diliyle deniz murdâr olmaz.¹⁴¹ [12]** İt ağzıyla deniz haram (murdar) olmaz (Albayrak, 2009: 567).
- 300. Ekşi ükşi bağıñuz koruğı. [12]** Ekşi de tatlı da bizim bağıñ koruğı (Albayrak, 2009: 394).
- 301. Kuru yanında yaş bile yanar.¹⁴² [13]** Kuru yanında (arasında) yaş da yanar (Albayrak, 2009: 683).

¹³⁶ Çöregünde çiğün yoğusa gam yeme. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 102). Çü yok çiğün çöregünde ne kayğı / Kayurma yön zevâl olana toğru -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 225).

¹³⁷ Edebsüzlüğü kâr idinme kesil / Katı uzanma yorganunca kösil -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 112).

¹³⁸ Libâs ıssı olur her safda makbûl / Deve çökdükde yir bulur dimez ol -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 231).

¹³⁹ Gazab-nâk olma mazlûmı esirge / Ziyân ider kabına sarp sirke -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 201).

¹⁴⁰ Koma tenhâda nâ-mahremle zinhâr / Pamuğun od ile ne oyunu var -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 180).

¹⁴¹ İt değıdıle deniz murdâr olmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 119).

¹⁴² Kuru yanında yaş da yanar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 128) Olur yatlu turan yatlu katında / Ki yaş dahı yanar kuru katında -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 119).

302. Kazana ne koysañ çömçeye ol çıkar.¹⁴³ [13] Çanağa ne doğrarsan kaşığına o çıkar (Albayrak, 2009: 296). Kazanına ne korsan çömçende o çıkar (Aksoy, 2018: 352; Aksu vd., 2022: 252).

303. Kanı kanla yumazlar.¹⁴⁴ [13] Kanı kan ile yumazlar, kanı su ile yurlar (yuyarlar) (Albayrak, 2009: 592).

304. Câhil dostdan âlim düşman yegdür.¹⁴⁵ [13] Cahilin dostluğundan âlimin (ârifin) düşmanlığı yegdür (Albayrak, 2009: 284).

305. Dost ziyankâr gerekmez. [13] Tespit edilemedi.

306. Dost dost mu'amele dürüst.¹⁴⁶ [13] Dost dost gerek, muamele dürüst gerek (Albayrak, 2009: 365).

307. Dünyâ giñ lakin nideyin ayakkağı tar olıcak. [13] Ayakkabı dar olduktan sonra dünyanın genişliğinden ne fayda! / Ayakkabı dar olunca dünya geniş olmuş ne fayda! (Albayrak, 2009: 203).

308. Bir pulı olmayan bir pul dökmez. [13] Tespit edilemedi.

309. Birden biñe sebedür. [13] Tespit edilemedi.

310. Begden gelen begdür. [13] Beyden gelen bey sayılır (Beyden gelen beydir) (Albayrak, 2009: 342).

311. Yoşsul ihtiyâcın halka 'arz ider hâceti yine kendüde biter. [13] Tespit edilemedi.

312. Yıkılan bozulanı sever.¹⁴⁷ [13] Yıkılan yıkılanı sever (Albayrak, 2009: 890).

313. Yedi yaşında kız ya erde gerek ya yerde.¹⁴⁸ [13] On beşindeki kız ya erde gerek ya yerde (Albayrak, 2009: 736). Kız yedi yaşından sonra ya erde ya yerde (Tülbentçi, 1977: 366).

314. Gökden ne yağdı ki yer anı götürmedi.¹⁴⁹ [13] Gökten ne yağar ki onu yer kabul eylemeye? / Gökten ne yağdı ki yer kabul etmez (eylemeye, etmedi, etmesin / Gökten ne yağdı da yer kabul etmedi? (Albayrak, 2009: 476).

315. Güneş balçığla örtülmez.¹⁵⁰ [13] Güneş balçıkla sıvanmaz (Albayrak, 2009: 4990).

316. Üzüm üzüme göre kavurur.¹⁵¹ [13] Üzüm üzüme göre kararır (Albayrak, 2009: 853).

¹⁴³ Çanağa ne doğrarsan kaşığında ol çıkar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 102).

¹⁴⁴ Kanı kanla yumazlar kanı suyla yurlar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 121).

¹⁴⁵ Câhilün dostluğundan âlimün düşmânlığı yegdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 101).

¹⁴⁶ Ger itsen âl utanma al ele rast / Dimişler dost dost ma'emele rast -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 198).

¹⁴⁷ Delîl idinme hem sığun olanı / Sever zîrâ yıkılan yıkılanı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 123).

¹⁴⁸ İgen hoşdur çıkarmak kızı irde / Yedi yaşında ya erde ya yirde -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 176).

¹⁴⁹ Ne durur çâre gökden giç eger ir / Ne yağdı ki anı götürmedi yir -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 247).

¹⁵⁰ Düşecek penbende gizlenmez âteş / Kaçan sıvanırsar balçığla güneş -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 180).

¹⁵¹ Tutasın diyü huyın acır özüm / Ki üzüme göre kararır üzüm -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 118).

317. Üzüm hasretinden bağcı dīvār yaşıdanur.¹⁵² [13] Üzüm için bağ duvarına yaslanma (Albayrak, 2009: 853).

318. Peynir suyu buldurur dere dere yeldirür. [13] Peynir suyu buldurur (Albayrak, 2009: 761). Peynir suyu buldurur, balık derede yeldirir (Aksu vd., 2022: 421).

319. Buğday etmegün yoğusa buğday dilün de mi yok.¹⁵³ [13] Buğday ekmeğin yok ya buğday dilinde mi yok? (Albayrak, 2009: 277). Buğday ekmeğin yoksa buğday dilinde mi yok? (Aksoy, 2018: 206).

320. Deveye binen yara pusmaz.¹⁵⁴ [13] Deveye binip yar'a pusma (Albayrak, 2009: 348).

321. Deve deve yerine çöker.¹⁵⁵ [13] Deve deve yerine çöker (çökmez mi?) (Aksoy, 2018: 238; Aksu vd., 2022: 212; Albayrak, 2009: 345).

322. İki ağız bir olıcak bir ağız hiç olur.¹⁵⁶ [13] İki ağız bir olunca bir ağız g.. olur (Albayrak, 2009: 543).

323. Tatlı ağız ensesinden bellüdür.¹⁵⁷ [13] Ağzı eğri gözü şaşî arkasından (ensesinden) belli olur (bellidir) (Albayrak, 2009: 116).

324. Oğuz yumından bayır.¹⁵⁸ [13] Tespit edilemedi.

325. Şabır selâmet gösterür, ivmek melâmet gösterür. [13] Sabır selamet, ivmek melamet (Albayrak, 2009: 767).

326. İt ürür, kârvân giçer.¹⁵⁹ [13] İt ürür kervan yürür (Albayrak, 2009: 571; Aksoy, 2018: 335). İt ürür (veya ulur), kervan yürür (veya geçer veya göçer) (Aksu vd., 2022: 327).

327. Eski düşman dost olmaz.¹⁶⁰ [13] Eski düşman dost olmaz (Aksu vd. 2022: 243). Eski düşman dost olmaz (olsa da dürüst olmaz) (İt derisinden post olmaz) (Aksoy, 2018: 271). Eski düşman dost olmaz, domuz derisinden post olmaz (Albayrak, 2009: 428).

328. Ayda gelen hoş gelür, günde gelen oş gelür. [13] Ayda yılda gelene hoş geldin, günde (her gün) gelene "Oşt" geldin (Albayrak, 2009: 204).

329. İti öldürene sürüdürler.¹⁶¹ [13] İti öldürene sürütürler (Aksu vd., 2022: 326). İti (köpeği) öldürene sürütürler (Aksoy, 2018: 333). İti öldürene sürükletirler (sürütürler). (Albayrak, 2009: 573).

¹⁵² Niçeler yaşıdanurlar olma tâğî / Üzüm özleyüben dīvâr-ı bâğı (Hengirmen, 1990: 134).

¹⁵³ Buğday etmegün yoğusa buğday dilün yok mı? -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 100). Didürme yatlu sözle kimseye vay / Çü nânun yok dilün kıl bâri buğday -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 206).

¹⁵⁴ Deveye binüp yara pusma. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 104). Yalanı söyleyüp ağzunu silme/Deveye binüben yara kısılma -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 217).

¹⁵⁵ Deve yerine deve çöker. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 104).

¹⁵⁶ Çok ağız bir olıcak bir ağız hiç olur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 102).

¹⁵⁷ Ağzı eğri ensesinden bellüdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 88). Veli âhir bulmur il sesinden / Bilinür ağzı eğri ensesinden -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 225).

¹⁵⁸ Yumun hayr it görince kutlu bir yüz / Meseldür kim yumından bayır oğuz -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 246).

¹⁵⁹ Rakîbün verheminden çekme korhu / İt ürür karbân giçer ne kayğu -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 186).

¹⁶⁰ Ne denlü gösterürse fil-i ahsen / Inanma dost olmaz eski düşman -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 139).

¹⁶¹ Bulur itdüğün ol kim bed-ameldür / Ki iti öldüren sürür meseldür -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 203).

330. İt süri, akçe kazan. [13] İt sür (sürü), akçe (para) kazan (Albayrak, 2009: 571).

331. Akçeñ yok leccüñ çok. [13] Tespit edilemedi.

332. Evde oturan nöbet şorar değirmene varan ögidür.¹⁶² [13] Evde oturan nöbet sorar, değirmene varan un öğütür (Soykut, 1974: 172).

333. İl il üstine olur ev ev üstine olmaz.¹⁶³ [13] Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz (Albayrak, 2009: 319).

334. Tağ tağ üstine olur adam adam üstine olmaz. [13] Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz (Albayrak, 2009: 319).

335. El eli yur iki el yüzi yur.¹⁶⁴ [13] El eli yur, el de döner yüzü yur / El eli yıkar el de döner yüzü yıkar (Albayrak, 2009: 398).

336. Haşmuñ karınça dañi olursa hor görme. [13] Hasmin karınca da olsa kendini merdane tut (Albayrak, 2009: 505). Hasmin karıncaysa da kendini merdane bil (Aksu vd., 2022: 278).

337. Yük yerde kalmaz. [13] Yük yolda kalmaz (Albayrak, 2009: 906).

338. Yük bācın öder. [13] Yük bacından aksamaz (Albayrak, 2009: 906).

339. Yüküm tut bācın al. [13] Yükünü bul (tut) da bacımı al (Albayrak, 2009: 906).

340. Toğrulık dost kapısı. [13] Doğruluk hak (dost) kapısıdır (Albayrak, 2009: 360). Doğruluk hak (veya dost) kapısıdır (Aksu vd., 2022: 218).

341. Kağma kimsenüñ kapusın kağyalar kapuñı.¹⁶⁵ [13] Çalma elin kapısını, çalarlar kapını (Aksoy, 2018: 216; Aksu vd., 2022: 192; Albayrak, 2009: 295).

342. Kardeşına kıyı kazan kendü düşer.¹⁶⁶ [13] Başkasına kıyı kazan kendi düşer (Albayrak, 2009: 231).

343. Süñü çuvalda gizlenmez.¹⁶⁷ [13] Mızrak çuvala sığmaz (girmez) (Aksoy, 2018: 390; Aksu vd., 2022: 391; Albayrak, 2009: 708).

344. Besle kağayı çıkarsın gözüñi.¹⁶⁸ [13] Besle kargayı oysun gözünü (Aksoy, 2009: 185; Aksu vd., 2022: 163; Albayrak, 2009: 239).

¹⁶² Degirmene varanlar ögidür un / Sorar nevbet evini bekleyen dün -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 98).

¹⁶³ İl il üzere olur âlemde çokdur / Ev ev üzere veli olduğu yokdur -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 160).

¹⁶⁴ El eli yur iki el yüzi yur.-Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 107). Yakınlık eyle kim itmeyeler dūr / Ki el eli vü iki el yüzi yur -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 244).

¹⁶⁵ Kimsenün kapusın kakma ki kapun kakmayalar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 125). Kapusın kakma ilün ta ki âhir / Kakılmaya senün kapun da vâfir -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 204).

¹⁶⁶ Büyükçe kaz kazarsan kimseye çâh / Ki şâyed sen düşersin anda nâ-gâh -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 204).

¹⁶⁷ Sözüñde toğru ol başlama âle / Ki tuyılır sünü sığmaz çuvala -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 217).

¹⁶⁸ İşitmedün mi bu sağını sözün / Ki besle kağayı çıkara gözüñ -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 163).

- 345. Şarabı borca içen iki kerre (esirür).¹⁶⁹ [13]** Veresiye (borca) şarap içen iki kere (kez) sarhoş olur (Aksoy, 2018: 460; Aksu vd., 2022: 478; Albayrak, 2009: 859).
- 346. B*kı eşdikce koçar. [13]** Eşme b..u çıkar koku (Albayrak, 2009: 438).
- 347. Söyleyen ağızdan ş*çmaz g*t yegdür. [13]** Tespit edilemedi.
- 348. Zamân kötünüñ. [13]** Tespit edilemedi.
- 349. Çıra çiradan yanar. [14]** Tespit edilemedi.
- 350. Çırak dibi karañu olur.¹⁷⁰ [14]** Çıra dibi karanlık olur (Albayrak, 2009: 301).
- 351. Kağıya yalnız giren şakalın sığayup çıkar.¹⁷¹ [14]** Kadiya yalnız giden sakalını sıvazlayarak çıkar (Albayrak, 2009: 586).
- 352. Kartala ok doğınmış, yine kendü yelegümdür, dimiş.¹⁷² [14]** Kartala bir ok değmiş yine kendi teleğinden (Albayrak, 2009: 606). Kartala bir ok değmiş yine kendi teleğinden (veya yelegünden) Aksu vd., 2022: 348).
- 353. 'Ayıbsız yâr isteyen yârsız kalur.¹⁷³ [14]** Kusursuz yâr arayan yârsız kalır (Aksu vd., 2022: 380; Albayrak, 2009: 683).
- 354. Ne bulduñ ne yavı kıldıñ.¹⁷⁴ [14]** Tespit edilemedi.
- 355. Her kişi kendüye çıkarın bilür. [14]** Herkes kendi çıkarına bakar (Albayrak, 2009: 526).
- 356. Havluñ giñ ise çalı çek.¹⁷⁵ [14]** Tespit edilemedi.
- 357. Bildüğüñ yañıldığüña degmez.¹⁷⁶ [14]** Bildiđi yanıldığına yetmez (Ayverdi ve Topalođlu, 2005: 370).
- 358. Her kişiye oğlı güzel gelür.¹⁷⁷ [14]** Tespit edilemedi.
- 359. Gül dikensiz olmaz. [14]** Gül dikensiz olmaz (Aksoy, 2018: 295; Aksu vd., 2022: 265).
- 360. Kara kura gördüñ-ise kuzğuñ yavrusı şanduñ. [14]** Karaca kuraca gördün de, kuzgun yavrusu mu sandın? (Yastı, 2007: 65).

¹⁶⁹ Borca içen iki kez esirir. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 100).

¹⁷⁰ Irakdan anılır kızlar ayanu / Yakın olsa çırak dibi karanu -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 175).

¹⁷¹ Kâdiya yalunuz giren sakalın sığayıp çıkar. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 120). Hususâ kadiya تنها di halün / ki tâ sığayı çıkasun sakalun -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 99).

¹⁷² Meger nâgeh tokınmış kartala ok / Görür kendü yününden inlemiş çok -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 207).

¹⁷³ 'Aybsuz yâr isteyen yârsız kalur. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 91). Kalursın yârsuz hem tutmağıl reyp / Cihânda isterisen yâr-ı bî-ayb -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 186).

¹⁷⁴ Ne buldum ve ne yava kıldum. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 131).

¹⁷⁵ Evün var ise havlun içre hâli / Kimesne koyma yığ içine çalı -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 160).

¹⁷⁶ Olan âkil tanışksız iş itmez / Ki bildüğü yanıldığüna yitmez -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 120).

¹⁷⁷ Tonuzlan böceğıne söylemişler / Kimün oğlanuğı güzel dimişler; Dimiş bakup niçe oğlanlara çok / Benüm oğlanuğumdan güzeli yok -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 172).

361. Kırd yanında kuş bile  oyar.¹⁷⁸ [14] Kurdun yanında kuş da geçinir (Tülbentçi, 1977: 392) Kurt yanında kuş dahi doyar.

362. Ne yavaş ol başıl ne yavuz ol aşıl.¹⁷⁹ [14] Ne yavuz ol asıl ne yavaş ol başıl (Aksu vd., 2022: 399). Ne yavuz (aşkın, azgın) ol asıl ne yavaş (şaşkın, miskin) ol başıl (Aksoy, 2018: 397).

363. Sekseninde  eng  ğren p kıy metde mi  alarsın? [14] Sekseninde saz öğrenen kıyamette  alar (Aksu vd., 2022: 432). Sekseninde saz  alan ( ğrenen), faşlı kıy mette yapar (kıy mette  alar) (Soykut, 1974: 219).

364. Kıy meti  apuya get rd n . [14] Deyim

365. Gelme gelme, dönme dönme.¹⁸⁰ [14] Gelme gelme, dönme dönme (Eyüboğlu, 1973: 103).

366. Gelmek ir det gitmek ic zet.¹⁸¹ [14] Gelmek iradet, gitmek icazet (iledir) (Albayrak, 2009: 470). Gelmek irade gitmek icazetledir (Aksu vd., 2022: 259).

367. Sözi virenden alan uşlı gerek.¹⁸² [14] Lafı verenden alan uz gerek (Albayrak, 2009: 690). Sözü söyleyenden dinleyen  rifer gerek (Albayrak, 2009: 799).

368.  ala çala ezgiye d nder rl r. [14] çala çala bir havaya benzer (Tülbentçi, 1977: 147).  ala çala bir havaya döner (dönecek).

369. Yalnız el n av zı çıkmaz.¹⁸³ [14] Yalnız elin avazı (yankısı)  ıkmaz (Albayrak, 2009: 870) Yalnız elin avazı (veya şamatası veya şapırtısı)  ıkmaz (Aksu vd., 2022: 484).

370.  ar b n sözi t tilmaz, yerde de  almaz. [14] Tespit edilemedi.

371. Ke in n g ti gicicek  ob n n ağacına sürünür.¹⁸⁴ [14] Ke inin sırtı kaşınınca çobanın değneğine sürünür (Albayrak, 2009: 616).

372. Ağır başınca yeyni  alkar.¹⁸⁵ [14] Ağır basar yeğni kalkar (Aksoy, 2018: 121; Aksu vd., 2022: 117; Albayrak, 2009: 112).

373.  t iti sevmez. [14] Tespit edilemedi.

374.  t kuyruğı toğrılmaz. [14]  tin kuyruğu kalıba koymakla doğrulmaz (kalıp almaz) (Albayrak, 2009: 574).  tin kuyruğu kalıba konmakla doğrulmaz (Aksoy, 2018: 333).  tin kuyruğu kalıba girmez (Aksu vd., 2022: 327).

¹⁷⁸ Ged yı kılma hayrundan fer muş / Gerek kim kurt yanında toya kuş -Pend-n me- (Hengirmen, 1990: 226).

¹⁷⁹ Ne yavuz ol asıl ve ne yavaş ol başıl. -Kit b-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 131).

¹⁸⁰ Tek s l itsen işe dest sunma / Dimişler gelme gelme dönme dönme -Pend-n me- (Hengirmen, 1990: 96).

¹⁸¹ Gelmek ir det gitmek ic zet. -Kit b-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 113)

¹⁸² Kerem umma işitsen kimde yalan / Gerek uslu virenden sözi alan -Pend-n me- (Hengirmen, 1990: 220).

¹⁸³ Gerek her s zda bir y r-ı dem-söz /  şidilmez yalunuz elden  v z -Pend-n me- (Hengirmen, 1990: 120).

¹⁸⁴ Ke in n g.ti giciyicek  ob n etmeğin yer. -Kitab-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 123).

¹⁸⁵ Uluyı hasm iden ahkar olur / Ağır basdukda yegni kalkar olur -Pend-n me- (Hengirmen, 1990: 112).

375. İt b*ku keferete yaradı.¹⁸⁶ [14] İt boki kefârete yaradı, ol dahi bulunmadı (Tülbentçi, 1977: 319).

376. Tavar alası taşına adam alası içine.¹⁸⁷ [14] Hayvanın alacası dışında olur, insanın alacası içinde olur (Albayrak, 2009: 510). Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içinde (Aksu vd., 2022: 281).

377. Tañā kalan toña kalur. [14] Tana kalan dona kalır. (Aksoy, 2018: 441; Aksu vd., 2022: 450)

378. İl gözindeki çöpi görür, kendü gözindeki direği görmez.¹⁸⁸ [14] Elin gözündeki çöpü görür de kendi gözündeki merteği görmez (Albayrak, 2009: 410). Kendi gözündeki merteği (veya diken) görmez de elin gözündeki çöpü görür (Aksu vd., 2022: 358).

379. Kişi aybına kör olur. [14] Kişi kendi ayıbını bilmez (Tülbentçi, 1977: 372). Kişi kendi ayıbını bilmez, elin ayıbını söyler (Albayrak, 2009: 646).

380. Dügün evin bilmez çanak taşır. [14] Dügün evini bilmez çanak çömlek taşır (Albayrak, 2009: 374).

381. Uşağı işe şal ardınca git.¹⁸⁹ [14] Uşağı işe koş sen de ardına düş (Aksoy, 2018: 453; Aksu vd., 2022: 468; Albayrak, 2009: 847).

382. Uşak uşaklığın komaz. [14] Tespit edilemedi.

383. Er kocar gönül kocamaz.¹⁹⁰ [14] Er (vücut) kocar gönül kocamaz (Aksoy, 2018: 270; Aksu vd. 2022: 240); İnsan kocar, gönül kocamaz (Albayrak, 2009: 556).

384. ¹⁹¹ selām vir geç [14] Tespit edilemedi.

385. Oğlana yoldaş olma; yükün düşcek güler, yüki düşse ağlar. [14] Uşak ile yola gitme; arabası kırılırsa ağlar, araban kırılırsa güler (Albayrak, 2009: 847).

386. Hayırdan erlik gelür vefā gelmez. [14] Tespit edilemedi.

387. Kim oşurdu? Ğarīb oşurdu.¹⁹² [14] Kim osurdu? Garip osurdu (Albayrak, 2009: 641).

388. Leblebiyle hacca gidilmez. [14] Tespit edilemedi.

389. Çeri çokluğu peksemad kıtlığı. [14] Tespit edilemedi.

¹⁸⁶ İt b.kı keferede yaradı ol dahi bulunmadı. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 119).

¹⁸⁷ Âdem alası içinde tavar alası taşında. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 87). Tavar alası ger taşra ayândur / Bilinmez âdem alası nihândur -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 161).

¹⁸⁸ Kendü gözindeki hezeni görmez bireği gözündeki çöbi görür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 123). Gözetme il gözinde çöpi yendek / Senün gözünde vardur belki mertek -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 222).

¹⁸⁹ Oğlanı yumuşa sal ardınca sen var. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 131). Dimişler hizmete göndersen oğlan / Sakın küyme var ardınca bile sen -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 74).

¹⁹⁰ Çi ger yiğit yolın koca varılmaz / Nice eyleyiser gönül karılmaz -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 181).

¹⁹¹ İfade anlamlandırılmadığı için okunamadı.

¹⁹² Kim os.rdı Ğarīb os.rdı. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 124).

390. Türkmen? aşî ödünç olur.¹⁹³ [14] Türk aşî ödünç, düğün aşî borç (Eyüboğlu, 1973: 229).

391. Yanşığı sağır s*ker.¹⁹⁴ [14] Yanşığı sağır düzer (Albayrak, 2009: 872).

392. Ne et yansun ne şiş göyünsün.¹⁹⁵ [14] Ne şiş yansın ne kebab (Aksu vd., 2022: 397; Albayrak, 2009: 722).

393. Şu akduğı yire girü akar.¹⁹⁶ [15] Su aktığı yere (yine) akar (Aksoy, 2018: 433; Aksu vd., 2022: 441). Su aktığı yere (gene, yine) akar (Albayrak, 2009: 800).

394. Atasına beñzemeyen ħarāmzādedür. [15] Aslına çekmeyen haramzade (Albayrak, 2009: 177)

395. İssine beñzemeyen uğrulukdur.¹⁹⁷ [15] Mal sahibine benzer (Çobanoğlu, 378). Mal sahibine oğul babasına çeker (Albayrak, 2009: 696). Mal sahibine benzemezse (çekmezse) haramdır.

396. Yurt yurtdan mübārekdür. [15] Yurt yurttan hayırlıdır (kutludur) (Albayrak, 2009: 905).

397. Dost başa düşman ayağa.¹⁹⁸ [15] Dost başa bakar düşman ayağa (Aksoy, 2018: 246; Albayrak, 2009: 365). Dost başa düşman ayağa bakar (Aksu vd. 2022: 219).

398. Tavşan kaçışın gördüm, etinden uşandım. [15] (Bkz. 133)

399. Tavşana kaç tazıya tut dırsın. [15] (Bkz. 132)

400. Devlet yigitden irak degıldür.¹⁹⁹ [15] Devlet er başından irak değil (olmaz) (Albayrak, 2009: 349). Yiğit başından devlet irak değildir (Aksoy, 2018: 476; Aksu vd., 2022: 496; Albayrak, 2009: 896).

401. Devletsüzüñ oğlı olmağdan devletlünüñ oğlı olmağ yegdür.²⁰⁰ [15] Devletsiz oğlu olmaktan devletliye kul olmak yeğdir (Albayrak, 2009: 350).

402. Şu uyur düşman uyumaz.²⁰¹ [15] Su uyur düşman uyumaz (Aksoy, 2018: 434; Aksu vd., 2022: 442; Albayrak, 2009: 801).

403. Kişi kendü eliyle itdüğün il dirilüp itmez.²⁰² [15] Kişinin kendisine ettiğini âlem bir araya gelse edemez (Albayrak, 2009: 648). Kişinin kendisine ettiğini kimse (âlem bir yere gelse) edemez (Aksoy, 2018: 365).

¹⁹³ Kovarlar kapudan bekleyeni künc/ Ne sanursın olur Türk aşî ödünç -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 244).

¹⁹⁴ Yanşığı sağır s.ker. -Kitâb-ı Atalar- (Böler, 2108: 144). Gel a il sözine uyuma ol ağır / Meseldür bu düzer yanşığı sağır -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 225).

¹⁹⁵ Gözetgil itidâli söyle düriş / Ki ne et yana vü ne göyine şiş -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 147).

¹⁹⁶ Giden rızkiçün idine gamı hu / Yine akar ne yirde akdısı su -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 244).

¹⁹⁷ İssine benzemeyen uğurluk. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 119).

¹⁹⁸ Libâs ile salın sola vü sağa / Meseldür dost başa düşmen ayağa -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 213).

¹⁹⁹ Yiğit başından devlet irak olmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 146). Tutarsın sabr ideğör yine bir çağ / Ki olmaz er başından devlet irak -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 247).

²⁰⁰ Devletsüz oğlun olmakdan devletliye kul olmak yeğdür. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 105) Yig ol kim olasın devletliye kul / Ohnca başı devletsüze oğul -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 117).

²⁰¹ Ulular kim senün gussan yimişler / Su uyur uyumaz düşman dimişler -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 138).

²⁰² Kişi kendüye etdüğün el derilüp etmez. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 125).

- 404. Biñ dost az bir düşman çok.**²⁰³ [15] Bin dost az, bir düşman çok (Aksoy, 2018: 189; Aksu vd., 2022: 166; Albayrak, 2009: 248).
- 405. Dostluk anca uzun gerekdür.**²⁰⁴ [15] Tespit edilemedi.
- 406. Tavşan çomağa rāst geldi.**²⁰⁵ [15] Ölecek tavşan çomağa karşı gelir (Aksu vd. 2022: 410).
- 407. Er başında buñ tağ başında tuman eksik olmaz.** [15] Dağ başından duman, yiğit başından boran eksik olmaz (Aksu vd. 2022: 201). Dağ başından duman, insan (yiğit) başından yaman (boran) eksik olmaz (Albayrak, 2009: 319).
- 408. İletle dirilen zilletle cān virür.**²⁰⁶ [15] İlet ile (illetle) dirilen, mihnet ile (mihnetle) can verir (Albayrak, 2009: 550).
- 409. Deveyi çökermeyince yüklenmez.** [15] Tespit edilemedi.
- 410. Şaķın şaķızuñ uğurlarlar.** [15] Deyim.
- 411. Gözden sürme çalarlar.** [15] Deyim.
- 412. İrteye kalan kazādan korkma.**²⁰⁷ [15] Arkaya kalan kazan korkma (Albayrak, 2009: 169).
- 413. Söz ortanuñdur.** [15] Söz ortanın (Eyüboğlu, 1973: 212).
- 414. Söz alınanuñdur.** [15] Tespit edilemedi.
- 415. Yavuz baş issine tañuz güddürür.**²⁰⁸ [15] Akılsız baş sahibine domuz güttürür (Soykut, 1974: 156).
- 416. Öksüz oğlan göbeğın kendü keser.**²⁰⁹ [15] Öksüz oğlan (çocuk) göbeğini kendi keser (Aksoy, 2018: 406). Öksüz oğlan kendi göbeğini kendi keser (Aksu vd., 2022: 408). Öksüz çocuk (kendi) göbeğini kendi keser (Albayrak, 2009: 742).
- 417. Söz atılmış okdur girü dönmez.**²¹⁰ [15] Söz geri dönmez (Albayrak 2009: 798)
- 418. Şovuķ demür dögersin.** [15] Soğuk demir dövülmez (Albayrak, 2009: 792).
- 419. Şuyı şoķıya kođuñ döğ döğ yine şudur.** [15] Suyu havana koy döv döv yine su (Aksoy, 2018: 434; Aksu vd., 2022: 443). Suyu sohuya koy döv döv yine su (Albayrak, 2009: 804).

²⁰³ Kişiyi bin dōstdan bir düşmān çokdur. -Kitāb-ı Atalar (Sōzi)- (Bōler, 2018: 126). Ki olsa dostun bin yār-ı cām / Bir olsa düşmanun çok görgil am -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 138).

²⁰⁴ Gerekdür dostluk uzun u ince / Hemīn üzülmesün say it ölince -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 197).

²⁰⁵ Nişānun gözle bakma sağa sola / Gelicek rast ur tavşan çomağa -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 142).

²⁰⁶ İletile dirilen mihnetile cān verür. -Kitāb-ı Atalar (Sōzi)- (Bōler, 2018: 118).

²⁰⁷ Bugün sen hayra tālib ol Hudā'dan / Ne gussa irteye kalan belādan -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 251).

²⁰⁸ Çeken baş hor olur bu yolda yoldaş / Tonuz güddürür issine yavuz baş -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 154).

²⁰⁹ Kimün kimden ne derdi var bürāder / Göbeğın öksüz oğlan kendü keser -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 98).

²¹⁰ Mebāda bir sözünden olasın zār / Atılmış ok gibi tutmaya iy yār -Pend-nāme- (Hengirmen, 1990: 207).

420. Serçeden korkan tarı ekmez.²¹¹ [15] Serçeden korkan darı ekmez (Aksu vd., 2022: 435; Albayrak, 2009: 783). Serçeden (kuştan) korkan darı ekmez (Aksoy, 2018: 425).

421. Bud şıkmakla *m taralmaz.²¹² [15] Bacak sıkılmakla a. daralmaz (Albayrak, 2009: 217)

422. Yemişin eyüsin toñuz yer.²¹³ [15] Armudun iyisini dağda ayılar yer (Aksoy, 2018: 152; Aksu vd., 2022: 138; Albayrak, 2009: 170).

423. Yuğaru tükürsem yüzüme aşığ tükürsem şakaluma. [15] Yukarı tükürsem sakalım, aşağı tükürsem bıyığım (Albayrak, 2009: 904). Deyim olarak da kullanılmaktadır: Yukarı tükürsem bıyık aşağı tükürsem sakal (Aksoy, 2017: 1126).

424. Geçide varmayınca çemrenme. [15] Çaya varmazdan çemrenme / Çaya varmadan paçalarını sıvama (Albayrak, 2009: 298).

425. Külegi fuzül olmadı bahâsı bir puldur. [15] Tespit edilemedi.

426. Gücle varan çobân koyuna ne hayır eyler.²¹⁴ [15] Gönülsüz davara varan köpekten hayır çıkmaz (Albayrak, 2009: 480). Zorla sürüye giden köpek fayda etmez (Çobanoğlu, 2004: 493)

427. Adam şeytânı adamdur. [15] Adam adamın şeytanı (Aksoy, 2018: 115; Aksu vd., 2022: 112). Adam adamın şeytanı, adam adamın rahmanı (Albayrak, 2009: 98).

428. Ayak bir bir başarılar nerdübâna.²¹⁵ [15] Merdiven ayak ayak çıkılır / Merdiven basamak basamak çıkılır (Albayrak, 2009: 704).

429. Oğı atarsın yayı gizlersin. [15] Deyim.

430. Turhallı bir hallı. [15] Deyim.

431. Az kazan çok yi. [15] Tespit edilemedi.

432. Yağlı kazan yağlı kazana.²¹⁶ [15] Yağlı kazan yağlı kazana (Albayrak, 2009: 865).

433. İvmekle menzil alınmaz. [15] Acele ile menzil alınmaz (Aksoy, 2018: 107).

434. Aksak eşek yolda kalmaz. [15] Tespit edilemedi.

435. Kara eşek kapıda bağlı.²¹⁷ [15] Oldu oldu olmadı, kara eşek kapıda bağlı (Eyüboğlu, 1973: 192).

436. Attan inüp eşeğe binme. [15] Attan inen eşeğe biner (Albayrak, 2009: 196).

²¹¹ Adüdan er olan korkak gerekmez / Üşenen serçeden bil tarı ekmez (Hengirmen, 1990: 147).

²¹² Bud kısmağla .m dar olmaz. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 100).

²¹³ Virür şeftâlular ağıyara dilber / Eyü yimişleri tonuz yir ekser -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 187).

²¹⁴ Koyuna gücile varan köpek assı eylemez. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 127).

²¹⁵ Nerdübân ayak ayak çıkmak gerek. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 131). Şitab itme budurresm-i zamâne / Ayağa yağ çıkarlar nerdübâna -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 246).

²¹⁶ Gerek mâl elde kim mansıp kazana / Girü yağlı kazan yağlı kazana -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 105).

²¹⁷ Disen bitmese hâcet bir tapuda / Eyt kara eşek bağlı kapuda -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 221).

437. Ölmüş eşek bulduñ nalın çekesin.²¹⁸ [15] Ölmüş eşeğin nalı sökülmez (Aksu vd., 2022: 411). Ölmüş eşeğin nalını söker (Eyüboğlu, 1973: 38).

438. Konuk konuğu sevmez ev issi ikisin. [15] Konuk konuğu istemez (ev sahibi hiç birini) (Eyüboğlu, 1973: 168). Misafir misafiri (dilenci dilenciği) istemez, ev sahibi ikisini de (Aksoy, 2018: 391). Misafir misafiri istemez (veya sevmez) (Aksu vd., 2022: 392). Misafir misafiri sevmez, ev sahibi ikisini de (Albayrak, 2009: 709).

439. Alçacık divāra kim olsa şıçrar. [15] Alçacık eşeğe herkes biner (Aksoy, 2018: 134; Aksu vd., 2022: 127; Albayrak, 2009: 134).

440. Kazan kazan kazana vir.²¹⁹ [15] Kazan kazan ver kazana (Albayrak, 2009: 613). Kazan kazan, kazana ver (Eyüboğlu, 1973: 152).

441. Deve bir akçeye.²²⁰ [15] Deve bir akçeye, deve bin akçeye (Albayrak, 2009: 344; Aksu vd., 2022: 212). Deve bir akçeye (götür, hani akçe), deve bin akçeye (getir, hani deve) (Aksoy, 2018: 238). Deve bir akçaya, deve bin akçaya (Eyüboğlu, 1973: 69).

442. Tağ tağa kavuşmaz adam adama kavuşur.²²¹ [15] Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur (Aksoy, 2018: 227; Aksu vd., 2022: 201; Albayrak, 2009: 319; Eyüboğlu, 1973: 61).

443. Tağ yürümezse abdāl yürür. [15] Dağ yürümezse abdal yürür (Aksoy, 2018: 228; Albayrak, 2009: 320; Eyüboğlu, 1973: 62). Dağ yürümezse abdal (veya derviş) yürür (Aksu vd., 2022: 202).

444. Ya tek тұr ya pek тұr. [15] Ya tek dur, ya pek dur (Albayrak, 2009: 862; Eyüboğlu, 1973: 236) Ya pek durmalı ya tek (Soykut, 1974: 250).

445. Deveye semeri yük olmaz. [15] Eşeğe semeri yük olmaz (Çobanoğlu, 2004: 399). Eşeğe semer yük değil (Aksoy, 2018: 272; Aksu vd., 2022: 243; Albayrak, 2009: 431).

446. Eger dilden gelen elden geleydi gedālar qalmayup sultān olaydı. [15] Dilden gelen elden gelse her dilenci (fukara) padişah olur (Albayrak, 2009: 354). Dilden gelen elden gelse herkes (her fukara) padişah olur (Eyüboğlu, 1973: 72)

Sonuç

Çalışmaya konu olan atasözü derlemesinde toplam 446 söz kaydedilmiştir. Derlemede iki atasözünün tekrar edildiği görülmektedir: *Tavşana kaç tazıya koma dirler (132) / Tavşana kaç tazıya tut dırsin (399)*; *Tavşanuñ kaçısın gördüm etinden uşandum (133)*; *Tavşan kaçısın gördüm etinden uşandum (398)*.

Derlemede atasözleri dışında; *Karnuña kim taş başdı (99)*, *Siz sağ biz selamet (86)*, *Olursa hoş olmazsa cehenneme (111)*, *Öküzi yüzdüñ kuyruğına geldüñ de koparduñ (147)*, *Üze üze kuyruğına geldük (146)*, *Zeyt yağı yüzine çıksın (196)*, *Ekşi aş nohudına benzersin (197)*, *Tütünü toğrı çıksun (198)*, *Bu boyacı*

²¹⁸ İlin boncuk diyü müft alma lalin / Ararsın öli har çekmeğe nalin -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 134). Hemişe olanı hoş gör mukadder / Konuk umduğımı yimez bürâder -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 138).

²¹⁹ Kazan kazan kazana ver artuğın kazmaya. -Kitâb-ı Atalar (Sözi)- (Böler, 2018: 123)

²²⁰ Dimişler yokluya gel itme ihmâl / Bir akçeye deve virler satun al -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 230)

²²¹ Ne gam gerçi kavuşmaz tağ tağa / Kavuşur kaçan ise sağ sağa -Pend-nâme- (Hengirmen, 1990: 153).

küpi degül (199), *ƘulaƘları Ƙorbada Һazırdur* (173), *Ridāmi denkdür* (235), *Ögüdüñ kendü başuña dir* (236), *Ƙıyāmeti Ƙapuya getürdüñ* (236), *OƘı atarsın yayı gizlersin* (364), *ŞaƘın şaƘızuñ uğurlarlar* (410), *Turħallı bir ğallı* (430), *Gözden sürme çalarlar* (411) gibi deyim özelliği gösteren sözler de kaydedilmiştir.

Bununla birlikte; *Cehenneme dek yirüñ var* (110), *İnşāf şuretüne* (195), *La net utanmaza* (184), *La net şeytana* (185), *Analar seni Ƙođurınca Ƙara yılanlar Ƙođuraydı* (209), *Şoñı Һayır ola* (225) gibi alkış-kargış sözleri de kayıt altına alınmıştır.

Tekrar edilen iki atasözü ile atasözü niteliği taşımayan sözler (16 deyim, 5 kargış sözü, 1 alkış sözü, 1 Arapça kelamıkıbar) ve tam olarak okunamayan iki söz değerlendirme dışında tutulursa eserde 420 atasözünün kayıt altına alındığı söylenebilir. Çalışmada, atasözlerinin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da tespit edilmeye çalışılmıştır. Bazı atasözlerinin zaman içerisinde herhangi bir değişikliğe uğramadan bazılarının ise birtakım sözcük değişiklikleri ya da söz dizimsel değişikliklerle günümüze kadar varlığını sürdürdüğü, bazı atasözlerinin ise günümüzde artık kullanılmadığı görülmektedir. Eserde geçen 100 atasözü taradığımız Türkiye Türkçesi atasözü kaynaklarında tespit edilememiştir.

Ayrıca derlemede yer alan atasözleri, eski atasözü kaynaklarımızdan *Kitâb-ı Atalar (Sözi)* ve Güvâhî'nin *Pend-nâme* adlı eserinde taranmış, inceleme sonucunda atasözlerinden 111'inin *Kitâb-ı Atalar (Sözi)*'nde, 180'inin de *Pend-nâme*'de geçtiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Akalın Ş. (2022). Sunuş. B. T. Aksu, Ş. H. Akalın, R. Toparalı, *Türk Atasözleri Sözlüğü* içinde (7-97 ss.) Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2018) *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Aksu, B. Akalın, Ş. H. & Toparlı, R. (2022). *Türk Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Ayverdi, İ., & A. Topaloğlu (2005). *Asırlar Boyu Târihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Bayat, A. H. (2000). *Türk Kültüründe Üçlü Sözler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Böler, T. (2018). *Kitâb-ı Atalar (Sözi) 15. Yüzyıla Ait Bir Atasözü Derlemesi*. *Ayıp*, (edt. Emine Gürsoy Naskali), İstanbul: Libra Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2013). Giriş. M. Yurtbaşı, *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü* içinde (V-XXV ss.) İstanbul: Excellence Publishing.
- Dilçin, C. (2000). *Edebiyatımızda Atasözleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Durmuş, O. (2020). *Türkçenin İlk Basılı Atasözü Kitabı: G. B. Doanado'nun Derlediği Türk Atasözleri (Raccalto Cvriosissima D'adaggi Turcheschi, 1688)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Eren, S. (2017). *Atasözleri*. Antalya: Net Medya Yayıncılık Nokta E-book International Pupliching.
- Eyüboğlu, E. (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler 1*, İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii.
- Hengirmen, M. (1990). *Güvâhî Pendname (Öğütler ve Atasözleri)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hengirmen, M. (2017). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaçalın, M. S. (2016). *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler*. Ankara: TDK Yayınları.

Kızıldaş, M. (2019). Tutmacı'nın Gül ü Hüseyin Mesnevisi'nde atasözleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 314-326. <https://doi.org/10.29000/rumelide.541028>.

Oy, A. (1972). *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Soykut, İ. H. (1974). *Türk Atalar Sözü Hazinesi*. İstanbul: Ülker Yayınları.

Teberoğlu, D. (2022). İslam Türkçesi'nin Şiirlerinde Kalıplaşmış Dil Öğeleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-BELLETEM*, 73 (Haziran), 109-149.

Tülbentçi, F. F. (1977). *Ata Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayınları.

Eklr: Eserin orijinal metninden örnek sayfalar.

